

6
M
B
E
R
6

ROMAN

No

21

Tenor Martin Taras.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS "ARENG"
TALLINN, 1931. A. X. AASTAKÄIK.

Hind 40 senti.

ROMAAN Nr. 21

SISU:

- Lola Stein: Kui süda põleb.
Edvard Velle-Strand: Punane ohvitser.
Stephan Georgi: Adritta.
Roda Roda: Richard von Ranin.
P. Grünfeldt: Noored.
Pierre Mille: Öunamüüja.
Arnold Liiv: Otsija.
Rita Rey: Armastus ja politika Hispaanias.
Ramón Gomèz de la Serna: Kolmenurgeline maja.
M. Soshtshenko: Raudteel.
Luise Westkirch: Kevadelaul sügisel.
Tõtt ja nalja.

Romaan'i

tellimishinnad 1931. a.:

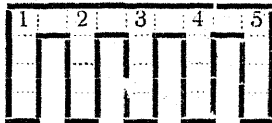
12 kuud (24 nr-t)	Kr.	7.50
9 " (18 ")	"	6.—
6 " (12 ")	"	4.—
3 " (6 ")	"	2.—
2 " (4 ")	"	1.50
1 " (2 ")	"	—80
Üksiknumber	"	—40

„ROMAAN'i“ talitus

Tallinn, Müürivahe, 16. Tel. 445-83.

Kammõistatus nr. 21 (231).

Seadnud Em. Gutmann.

Lahendus ilmub Roman Nr. 1 (235).

Sõnade tähendused :

Vasemalt paremale:

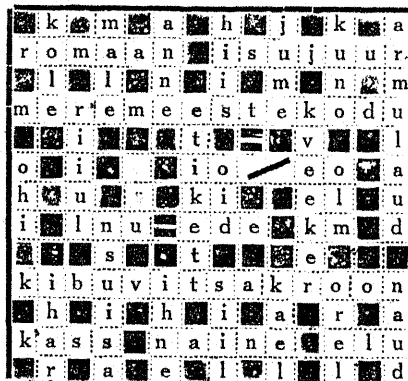
1. Kindlus Vahemere ääres.

Ült alla:

1. Hoovipidulikkus.
2. Rinnakuju.
3. Kett.
4. Eilse vastand.
5. Matk.

On sõnad õieti leitud, annavad kammi harudel lõputähe vasemalt paremale lugedes mäeahela Afrikas.

Lahendus nr. 17 (227).

Rottmaan

Nr. 21 (231)

November 1931

X. aastakäik.

Kui süda põleb.

Saksa kirjanik **Lola Stein.**

2

Ja tema, Rosemarie, ootaks meeleldi, rõõmsasti, kuigi see võttis kaua aega, kui ta aga võis Malte armastuses kindel olla.

Nüüd arvas ta Malte armastust olevat märganud. Nüüd uskus ta tema armastusse.

Nüüd, täna, mil kõik oli nii kurb, nii muutunud, nii hirmus. Nüüd, kus lugupeetud heategija teises majas surmaingliga maadles!

— — —

Rosemarie kirjutas kirju, mis dr. Trübner temale dikteerinud. Siis läks ta jälle oma ametiõdede juurde. Noored neid võtsid einet, kuid see ei maitsnud kellelegi.

Pärastlõunat tulid jälle patsiendid. Tunnid möödusid harjunud tegevuses. Kell viis suleti instituut ja noored neid läksid koju.

Rosemarie ei mallanud sel päeval koju minna. Ta teadis küll, et ema teda lõunasöögile ootas, mis nad kell pool kuus üheskoos söid, aga täna võis ta teda pisut oodata. Enne oli veel vaja kuulda, kuidas lugu oli professoriga.

Ta läks kliinikusse ja küsis õdedelt teateid. Kuid neiltki ei kuulnud ta midagi; kellegil polnud lähemaid teateid ja dr. Trübneri polnud ka näha.

Majas valitses vaikus. Tasakesi sammusid õed ja põetajad vaipadel ja terav rohtude hais täitis õhku. Ka patsientide ruumidest ei kostnud heli. Ja kellegil polnud siin aega Röntgeni-õe jaoks, kõigil olid omad ülesanded.

Rosemarie läks alumisele korrale ootamisetuppa. Seal võttis ta istet akna alla, pilk pöördud aeda, mille Malte Trübner pidi läbistuma, kui ta professori villast lahkus. Vististi viibis ta nüüd tema juures. Aga ta

pidi ometi jälle tulema kliinikusse, kus teda ootasid kohused.

Noore neiu südamesse tormasid mälestused, kui ta siin ruumis akna juures istus ja aias puhkevatele pungadele vaatas. Juba enam kui aasta oli sest nüüd möödunud, mil ta siin jälle oli istunud ja värisenud kalli, armsa elu eest.

Ema oli tookord päästetud ja Rosemariele ning temale oli uus elu alanud. Aga see, kes nende päästjaks saanud, võitles nüüd ise raske haigusega.

Viimaks nägi Rosemarie dr. Trübnerit kiiresti läbi aia maja poole ruttavat. Ta avas akna, kummardas välja ja hüüdis ta nime.

Dr. Trübner oli tulnud sügavas mõttes ja ehmus neiu häält kuuldes. Ta vaatas üles ja jõi joobunult ilusat pilti, mida ta nägi.

Lahtisel aknal nõjatus Rosemarie. Ta oli rietatud tänavkostüümi ja ta hurmav lille-nägu oma pehmes ovaalis, õrnade põskedega, väikese punasuuga ja suurte särasilmadega paistis Malte Trübnerile sel hetkel nii hurmav-ilusana, et ta nagu järsus vapustuses seisatas ja kõik muu, mis kurb oli, unustas.

Aga Rosemarie hääl äratas ta kiiresti jälle.

„Ma ei võinud nõnda lahkuda,“ ütles neiu, „vaid pidin teiega täna veel rääkima. Kuidas on lood?“

Malte Trübner äigas käega üle otsaesise. Kurb ilme tekkis jälle ta näole ja ta silmad tusanesisid.

„Tulen teie juurde tuppa, õde Rosemarie.“

Mõne hetke järele viibis ta toas, võttis neiu käest kinni ja pigistas seda.

„Miks viibite veel nii hilja siin? Teie ema hakkab ehk teie pärast muret tundma!“

„Ma ei võinud veel lahkuda. Pean enne

veel teadma, kuidas lood on härra professoriga.“

Malte ohkas.

„Pole midagi teatada. Koik on endist viisi — kurb ja raske.“

Malte Trübner oli diivanile Rosemarie kõrvale istunud. Ja jutustas nüüd, mis ta oma viimasel külastusel näinud.

„Ta on täie mõistuse juures nagu kõik aeg ennegi,“ ütles ta; „kõigest palavikust hoolimata on ta mõtted selged ja küsib ta kõige järele. Ta tahab kõik teada, mis instituudis sünnib ja kuidas haigetega lood on. Ja ikka jälle küsib ta teie järele, öde Rosemarie, ikka jälle laseb ta teid tervitada.“

Neiu pea vajus vapustudes longu. Ta meel oli sügavasti liigutatud.

„Teie olete ta südame võitnud,“ jatkas noor mees ja lõpetas siis peaaegu sosistades: „Teisiti ei või see ollagi. Kes teid näeb ja tunneb, peab teid armastama.“

Rosemarie tõusis järsku. Ta meel oli neid sõnu kuuldes nii kummaline ja kuum.

„Nüüd pean ma küll koju minema.“

„Olen isegi õnnetu, et teile ei või anda paremaid teateid, öde Rosemarie.“

Neiu ulatas talle käe.

„Elage hästi, härra doktor. Loodetavasti muutub homseni kõik paremaks.“

Malte raputas kurvalt pead. Tema paranimist enam ei uskunud.

„Kas jääte jälle tema juurde valvama?“ küsis noor neiu.

„Teistele ma öövalvet ei usalda,“ vastas Trübner kirglikult.

Neiu silmitces ta kahvatanud nägu ja põlevaid silmi.

„Teie teete enesele liiga, härra doktor.“

Neiu häälest kostis mure, nii et noorest mehest õnnetunne läbi hoovas.

Ta oli temaga üksipäi, seisis ta lähedal, tundis ta käe soojust.

„Rosemarie,“ ütles ta äkki kirglikult, „oh, Rosemarie!“

Ja ta ei teadnud hiljem isegi, kuidas see oli sündinud. Vastu ise oma tahet oli ta Rosemarie tõmmanud oma rinnale ja tundis ta lähedust üsna oma ligidal.

Ja värisevas õnnes otsis ta neiu punahuuli, mis talle vastu õitsesid.

„Armsam,“ sosistas ta, „armsam!“

Ja tundis neiu arga, magusat suud oma huultel. Ja tundis keeva õndsust voolavat oma südamesse — suurena ja võimsana.

Siis avanes uks. Armastajad kähvasid üksteisest kaugele. Noruspäi seisis Rosemarie. Dr. Trübner kogus end ruttu.

Sisseastuv öde märkas küll kerget kohmetust nende juures, aga ei mõtelnud selle üle lähemalt järele.

„Jumalale tänu, et teid leian, härra doktor,“ ütles ta. „Otsisin teid otse meeleheitel. Proua Feindi haigus on äkki halvenenud. Ma ei tea enam, mis pean tegema.“

„Tulen, öde,“ ütles noor arst.

Ta noogutas Rosemariele: „Nägemiseni!“

Ja tahtis veel kord neiu kätt pigistada, kuid tundis öe silmi enesel. Ta ei tahtnud äratada kahtlust ja lahkus. Öde järgnes talle.

Rosemarie oli üksipäi.

Ta surus käed südamele. Ta nägu süras õnnest ja ta silmist murdus kuun õndsus.

Ja nii läks ta koju, süda täis õnne ja suurt, suurt armastust.

— — —

Rosemarie istus ema juures, ja süda ajas teda rääkima sellest, mis ta täna läbi elanud. Aga proua Gronau küsis kõige esmalt professori tervise järele, mõtles ainult tema haigusele, nii et Rosemarie oma salajasest õndsusest pidi vaikima. Sest tema arust näis see nüüd liig omakasulikuna, kui mõtles enesele ja mitte mehele, kellele tema ja ta ema nii palju tänu võlgnesid ja kelle elu nüüd oli kustunas.

Ent öösel pikutas ta siis tundide kaupa unetult ja mõtles sellele, mis talle täna osaks saanud, ning taipas, et ta nüüd oli pruut, salajane, õnnis pruut. Siis mõtles ta jälle professor Wintersteinile, palvetas tema tervenemise eest ja vajus viimaks sügavasse lapseunne, mis teda unelmita ümbritses.

Ilm oli üle öö väga soojaks muutunud. Hiilgav kevadepäev valgustas maailma. kui Rosemarie silmad avas. Oli juba hiljem aeg, kuid ema ei olnud raatsinud tüdrt äratada. Ta oli temale kõik valmis pannud ja Rosemarie riietus nüüd kiiresti ning tõmbas valge suvekleidi peale, mis ema talle juba oli valmis triikinud.

Läbi naeriva kevadehommiku sammus ta, pooleldi kartes, pooleldi õnnelik.

Kuid instituudis tuli talle Toni nuttes vastu.

„Ta sureb,“ ütles tulija, „ei ole enam abi. Kõik usuvad täna, et ta sureb.“

Nüüd kustus Rosemaries äkki kõik, mis seal oli rõõmsat ja ilusat. Ainult valu jäi.

Instituudis valitses kurveim helevus. See valdas patsientegi, kes tulid haiglasse. Igaüks neist kaotas ju palju, kui see mees surmale suikus.

Dr. Trübneri ei nähtud. Tema oli haig-

las oma ringkäigu sooritanud ja siis jälle oma heategija haigevoodi juurde rutanud.

Dr. Zander tuli ja läks. Ja igakord, kui ta professori villast tuli, vaatasid noore Röntgeni-õe kurvad silmad talle ahastava pingutusega vastu. Ikka jälle lugesid nad tema süngelt näolt, et ei olnud paranemist ega päästmist.

Nii möödusid tunnid.

Ja Rosemarie süda läks ikka raskemaks ja raskemaks. Oh, kui ta saaks ometi näha oma armsamat, kas või ainult hetkeks! Kuid Malte ei ilmunud.

Aga õhtul, natuke aega enne instituudi sulgemist, seisis ta äkki tema ees. Ta oli väga kahvatu ja ta silmad stügavais koopais, rääkides valvatud öist ja rääkimatust valust.

Nad ei olnud sel nägemisehetkel üksipäi. Teised õed olid lähedal.

Nõnda teretas Rosemarie ona kallimat vaid silmi tõstes. See aga ütles tasakesi:

„Näib tulevat lõpp. Tulin teie järele, Rosemarie. Professor Winterstein soovib teid näha!“

„Mind?“ küsib noor neiu piirituma imestusega. „Mind tahab ta näha? Ehkki ta raskesti on haige?“

„Võib olla just sellepärast. Tema on ju alati teie järele küsinud ja soovib nüüd teiega rääkida. Võimalik, et see on ta viimane . . .“

Mehe hääl kustus.

„On ta selge mõistusega?“ küsis öde Toni ja tuli lähemale.

„Jah, täiesti.“

Rosemarie võltis suure põlle eest. Saledana ja kaunina seisis ta oma valges suvekleidis Malte Trübneri ees, suuris silmis arg, ahastav ilme. Ta kartis seda jällenägemist surijaga.

„Teie õnnelik,“ ütles öde Toni, ja ta häälest kajas kadedus, „et teda tohite veel näha!“

Ja saadetud neidude murelikkudest pilkudest, läks Rosemarie Malte Trübneri seltsis minema.

Nad läksid trepist alla ja saunusid aiast läbi. Kliinikugi aknaist vaatasid mõned õed neile järele ja imestasid külaskäigu üle, mis Rosemarie professorile tegi.

Ja et Malte neid pilke tundis ja taha vaadates ka nägi, siis ei julenud ta armsama käest kinni võtta, mida ta muidu meelstasti oleks teinud. Ja et ta süda raske oli, siis ei julenud ta oma kõrval kõndivale armsamale ka rääkida õnnest ning armastusest. See hetk oli tema arust selleks liig traagiline.

„Mis tahab professor minust?“ küsis Rosemarie, kui ta ilmaaegu oli oodanud Malte't mõnda armast sõna.

„Seda ma ei tea, Rosemarie. Võimalik, et tahab jumalaga jätta.“

Värin käis neust läbi. Ja siis jõudsid nad väikese valge villa juurde, mis seisis samas aias, kus seisis kliinik ja haiglasi.

Kojas tuli neile vastu professori vana majapidajanna. Ta nägu oli pisaratest paisetanud.

„Õde Rosemarie,“ ütles ta, „oh, laps, et tohite minna tema juurde! Teda veel kord näha!“

Ja äkki tundis Rosemarie, et see kõik, mida tema arvas nii õudseks ja raskeks, kõigi teiste arust oli kui armuanne. Ja sellepärast arvas ta ennast pahaks, kel polnud armastust anda.

Ja ometi oli temagi professorit armastanud unistava, imetleva armastusega. Oli? Kas ta teda siis nüüd enam ei armastanud? Ta oli ju veel olemas, elas veel. Teda aga täitis midagi uut ja suurt ja ilusat, mille varju kõik muu kadus, mille kõrval kõik muu oli tühi ja võõras.

Nad läksid trepist üles ja seisis nüüd riietustoa, mida professori magadistoast lahutas vaid siideesriie. Siis tuli neile vastu dr. Zander.

„Siin te oletegi, öde,“ ütles tulija ja ta häälel kõlas palju lahkemini ja palju inimlikumalt kui muidu. Sest temal oli viisiks palgalistele vaadata pisut ülevalt alla — viis, mille poolest ta professor Wintersteinist kaugelt erines.

„Minge teie esiti üksi sisse, kolleeg,“ pööras ta Malte Trübneri poole.

Ja noor arst läks.

„Armas laps,“ ütles nüüd dr. Zander Rosemariega nelja silma alla jäädes ja kätt ta õlale pannes, „pidage meeles: teie lähete surija juurde. Inimliku teadmise järele ei ela professor Winterstein tänast ööd enam üle. Mis ta teile iial ütleb, ärge rääkige talle vastu. Kuulsite? Ütelge kõige kohta jah, ükskõik, mis ta nõuab. Kas lubate seda?“

Neiu and s talle kätt. Silmapilk oli pühalik, nii ülev, ja arsti sõnad olid olnud nii vannutav-tõsised. Mis see kõik tähendas?

„On arusaadav ja endastmõistetav, et ma härra professorit ei tohi erutada ega talle vastu rääkida,“ sosistas ta.

„Hm. Ainult ärge unustage, armas laps, et see on surmale pühendatud, kes teiega räägib.“

See kõik oli enam kui kummaline. M is-

pärast rõhutas dr. Zandes seda ikka jälle? Mis võis siis hea professor temast tahta, mida ta igal ajal heameelega ja rõõmuga ei võinud täita?

Nüüd tuli Malte Trübner jälle tagasi. Tema seltsis tuli õde, kes professorit ravit- ses. Ka selle nägu oli tõsine.

„Tulge,“ sosistas Malte Trübner ja sirutas käe Rosemarie poole. Ja teda haigetuppa saates sosistas ta neiuile:

„Ta sureb, Rosemarie, sureb!“

Noored astusid professori voodi ette.

See lamas vaikselt valgetel patjadel ja vaatas neile vastu palavikuläikes suurte, tumedate silmadega. Raske haigus oli teda suuresti muutnud. Rosemarie ehmus teda nähes. Haige nägu oli jäänud kitsaks ja kollaseks, silmad olid langenud auku, juuk- sed olid läinud halliks, samuti ta habe. Ja ta käed, mis seisid vaibal, olid valged ning haprad.

Rosemarie otsis sõnu ja ei leidnud neid. Ei suutnud takistada ka pisaraid, mis ta silmist hakkasid voolama, nähes professori sündinud muudatusi.

Professor nägi neiu nuttu ja — naeratas.

„Rosemarie,“ ütles ta tasase, muutunud häälega. „Laps, mitte nutta. Mitte minu pärast nutta. Nüüd saab ju kõik jälle heaks.“

Malte tahtis toast vaikselt lahkuda. Winterstein pidas teda pilkudega kinni.

„Ei, jää; mis mul Rosemariele on õelda, seda tohid ka sina kuulda, mu . . . armas poiss.“

Nüüd jäi Malte voodi ette seisma.

„Tulge lähemale, Rosemarie,“ sosistas haige. „Veel lähemale!“

Neiu langes sügavas meeleliigutuses voodi ette põlvili. Ja kui Winterstein oma väsi- nud käe tema järele sirutas, siis võttis ta sellest kinni ja surus sellele kuuma suud- luse tänuks selle eest, et ta oli kord tema ema päästnud.

Haige naeratas nõrgalt.

„Mitte nii,“ sosistas ta, „mitte nii, laps!“

Ja siis andis talle selle hetke erutus jõudu selgesti rääkida.

„Rosemarie, lasksin teid kutsuda, et teie aitaksite mind terveks teha.“

Neiu tõstis pea üles. Silmitses teda häm- mastusega ja mittetaipavalt. Kuidas, tema rääkis terveksaamisest, ja kõik uskusid, et ta sureb?

„Kas pean ma teid ravitsema?“ küsis ta tasa.

Winterstein vaatas neiu puhtale, hurma- vale näole ja rõõm tema iludusest, mille

järele ta nii kaua, nii kuumalt, nii igatse- valt oodanud, andis talle uut jõudu.

„Võib olla,“ sosistas haige, „võib olla ka seda. Aga te peate mulle suure, suure rõõmu, suure õnne läbi tagasi andma tahte elada, nii kuuma ja kange tahte, et ma temaga suudaksin ära võita kõik tumedad võimud.“

„Mis pean ma tegema?“ küsis ilus neiu mittemõistes.

„Rosemarie,“ ütles Bruno Winterstein pehmesti, „teie olete mulle esimesest näge- misest saadik olnud armas. Mina, kes ma olen teist niipalju vanem ja küpse mees, kes uskus, et temal enam midagi tegemist pole armastusega ja armastuseõnnega, kes arvas, et tema võib tunda veel vaid sõbra tundeid, tundeid, nagu neid isa tunneb oma lapse või vanem vend nii noore õe vastu. Rosemarie . . . ma eksisin. Sestsaadik kui ma siin haigena laman, tean ma seda.“

Sest teie olete mul puudunud, enam kui oskan ütelda. Puudunud on mul teie nägu, teie hää, kogu teie ise.

Ja nüüd olen selgusele jõudnud ja tean selgesti: mina armastan teid mehe armas- tusega, kes teid tahab omada. Nõnda, Ro- semarie, armastan ma teid. Sina võid teha minu terveks. Võid mulle tagasi anda elu. Sina üksipäi võid mind ääretumalt õnnes- tada. Saa minu naiseks, Rosemarie!“

Mingisugune heli värises toast läbi, tume hoige, nagu seda lükkavat suust loomad, kui neid surmavalt haavatakse.

Bruno Winterstein pööras pead. Kelle suust oli tulnud see surmahoige? Seal seisis ta kasupoeg, kes teda silmitses ar- mastuse silmadega ja paistis olevat juba täiesti rahulik ja eneses kindel, üsna vaik- selt, kuna ta rinnas möllas tunnete torm.

Seal põlvitas neiu, keda ta esimesest pil- gust saadik armastanud, kes ta armastust vastas, kellega ta ennast eile esimese suud- lusega vaikides oli kihlanud.

Ja siin lamas üle kõige armastatud sõ- ber, isa, aitaaja ning päästja, kes temale olnud kõik, kõik, ja ilkas seda neiu oma tunnete viimase ülesloitmiselega, südame vii- mase äkilise loomaga. Kui Rosemarie tema soovile vastu pani, siis võis ta sügava äre- vuse tagajärjel silmapilk surra. Kurvalt, pettunult, sügavasti haavunult lahkus ta elust, mis oli olnud teistele abiks ja aita- jaks. Kui Rosemarie ta soovile alistus, siis uinus ta magama usus suure, igatsetud õnne sisse, sest ta ise ei mõtelnud ju enam surmale.

Välgukiirusel läbistasid need mõtted

Malte Trübneri aju. Ja kui nüüd Rosemarie täis sügavaimat kohmetust, silmad meeleheitvalt küsides temale tõstis, siis pani ta sõrme ruttu vaikimist nõudvalt oma suule ja noogutas pead märgiks — teha, mis haige nõudis.

Winterstein lamas pika, väsitava kõne järele väsinult patjades, surus armastatud neiu kätt kahaneva jõuga ja sosistas ta nime palavalt, ikkavalt, igatsevalt:

„Rosemarie! . . . Rosemarie!“

Ja neiu oli ikka veel põlvili, tarretanud ja vallutatud kuuldust. See oli siis see! Sellepärast oli dr. Zander teda palunud ja temalt sõna võtnud, et ta haigele vastu ei räägiks! Seda nõudis ta!

Ja see nõudja oli surija.

Ta oli tahtnud hüüda, kisendada, teda katkestada: „Pidage! Olen teise mehe pruut!“ Aga pilk haige näole oli temale näidanud, et ta peab vaikima ja tahtetult sallima seda, mis temalt võimatut nõuti.

Eile Malte. Täna Bruno Winterstein . . . Mis sellest arvati? Aga — professor oli ju surija! Kas tohtis ta tema viimast palvet tagasi lükata? Kas tohtis ta teda lasta surra kurvalt, rahutult?

„Kas tahad?“ küsis haige temalt keset piinarikkaid mõtteid. „Ütle, Rosemarie, et tahad! Saa minu omaks — minu naiseks!“

Ja jälle vaatas Malte Trübner neiuale käskivalt näkku.

„Jah,“ sosistas Rosemarie, „ma tahan!“

„Korda seda, ütle seda veel kord, mitu korda, mu lemmik. Tule mulle üsna lähedale ja ütle seda,“ palus haige.

Neiu tõusis ja astus vankudes voodi ette. Haige sirutas talle oma käed vastu ja neiu kummardas ta kohale.

„Armas laps,“ sosistas haige, „armas, armas laps!“

Aga enne kui ta jõudis neiu ümbert kinni võtta, heitis äkiline südamenõrkus ta tagasi. Ta ägas raskesti ja ta näojooned tõmbusid pingule.

„Ohku,“ hoigas ta, „ohku!“

Ja juba oli Malte Trübner tema kõrval. „Mine!“ käskisid ta silmad Rosemariet. mine!“

Ja neiu läks, vapustatult, hirmunult, hämmangus selle arusaamatu loo üle, mis ta siin läbi elanud.

Haige silmad saatsid teda. Tema pilk oli täis armastust veel nüüdki, mil ta kurnatud keha võitles raske haigusega.

Rosemarie värisev käsi lõi eesriide kõrvale. Ta astus riidetusetuppa. Temast mööda

jooksid dr. Zander ja õde haigetuppa, kutsutud haige rögisevaist hoigeist.

— — —

Rosemarie oli üksipäi.

Kõrvaltoast kostis ainsana helina ta kõrvu hirmusa hoigamine. Ta kattis oma kõrvad kätega, et seda mitte kuulda. Ent kuulis seda siiski. Ja selle juures helisesid ta südames edasi sõnad, mis Bruno Winterstein talle ütelnud ja mille läbi ta oli saanud tema pruudiks.

Tema pruudiks!

Võimatu oli tal kõigest sellest aru saada.

Eile veel Malte Trübneri õnnelik pruut ja täna sureva Bruno Wintersteiniga kihlatud!

Surijaaga . . . see otsustas!

Minutid venisid mööda. Nad olid hirmsad.

Siis viimaks seisis dr. Zander tema ees, pani talle kui kivistunule käe õlale ja ütles:

„Hoog on mööda. Nüüd ta hämar dub edasi. Kes teab, kas ta kord veel ärkab?“

Rosemarie tõusis.

„Teie teadsite, mis . . . professor Winterstein minult tahtis küsida, härra doktor?“

„Aimasin seda, õde Rosemarie. Ta tegi täna hommikul mõnesuguseid märkusi, mis mind seda lasksid aimata. Tema rahutu teie tuleku eel oli nii kõva ja teatas mulle kõik.“

Vähe peatudes jatkas ta:

„Ärge seda võtke liig tõsiselt, laps. Surija tahtis kinni haarata kevadest ja noorusest. Teie lõite talle kauni silmapilgu. Rohkem see ei olnud. Ja homme kõik lõpnu.“

„Rohkem see ei olnud,“ kordas Rosemarie tasa.

„Kus on dr. Trübner?“ küsis ta tasa.

„Kas tahate veel temaga kõnelda?“

„Kui see võimalik on,“ ütles neiu aralt.

Kuid see ilmiski juba haigetoast. Rahutus Rosemariet pärast seda näha, ajas teda.

„Ta magab,“ pomises ta tasa. „Vaevalt võib veel ta südame põksumist kuulda.“

Ja jälle sosistas dr. Zander vapustatult:

„Vaevalt elab ta veel hommikuni.“

„Pean ma siia jääma?“ küsis Rosemarie.

„Ei, õde, siin me teid ei vaja. Minge rahulikult koju. Haige vististi enam teie järele ei küsi.“

Ta noogutas Rosemariele kangelt pead ja läks siis jälle haigetuppa.

Armastajad olid üksipäini.

„Ta sureb!“ pomises Malte Trübner. Muud ta enam ei taibanud.

„Ja mina olen tema pruut,“ ütles neiu hääletult.

Nüüd toibus Trübner.

„Seda sa ei ole,“ ütles ta kirglikult ja leidis nagu iseenesest „sina“ ning väljendas seda, nagu ei oleks see võinud teisiti olagi. „Sest sa kuulud mulle!“

„Ma andsin talle oma sõna!“

„Suriemale, Rosemarie! Kes eluvaimude viimasel loitmalöömisel kinni haarab hurmavast, kaunist, ilusast kevadest. Sellega tegid sa temale head.“

„Kuid valetasin,“ ütles neiu äkki muudetud karedal häälel.

Malte kuulatas selle kõla.

„Kas kahetsed?“

„Kas ei pea inimese olema alati õiglane ja tõtt ütlema — alati, alati?“

„Kui valega saab surijale suremist kergeteks teha, siis peab seda tegema, Rosemarie. Ära kahetse ega tee enesele etteheiteid. Sa ei võinud teisiti teha kui tegid.“

Eesriie liikus.

Õde ilmus lävele.

„H ärra doktor — palun!“ ütles a.

Nüüd pigistas Malte Trübne armastatud kätt ja ruttas tuppa, kus teda vajati.

Rosemarie seisis mõne minuti liikumatult. Ei kuulnud haigetoast mingit häält. Keegi ei küsinud tema järele. Ta oli vististi unustatud.

Ja läks koju.

— — —

Ta sammus läbi lõhnava, kauni kevadeõhtu harilikku teed mööda. Ent ei näinud kaunidust, mis teda ümbritses. Ei tunnud lõhnalaineid ega magusat raskust, mida õhk talle vastu kandis. Ei näinud puhkemist ja õitsemist, millest ta läbi sammus.

Ta läks nagu unes, puudutamata ümbrusest. Südames sõnade kõla, mis surev Bruno Winterstein temale ütelnud, ja vastuse kõla, millega ta ennast temaga kihlanud. Ja selle kõige kõrval ühe teise mehe pilt, kelle pruudiks ta eile saanud.

Kahvatult, surmväsinult nagu murtud lilleke, langes ta ema käte vahele. Väsinult, kõlatult teatas ta, mis juhtunud. Ent Malte Trübneri nime ta ei nimetanud. Seletamatu argus hoidis teda seda tegemast. Ainult mis professori toas sündinud, seda jutustas ta hämmastunud emale.

Proua Gronau võttis ta ümbert kinni.

„Rosemarie, kes oleks võinud seda arvata! Selle suure, tähtsa mehe armastus kuulub sulle! Kui uhke pead sa ennast

tundma kõigest südamevalust hoolimata! Jumal, oh Jumal, jäta ta ellu, lase ta terveks saada!“

Aga Rosemarie palve ei koosnenud ema palvega. Sest see, mida ta veel eile südamest palunud, paistis temale täna võimatu: et Bruno Winterstein veel terveks saaks. See oli võimatu temale, Maltele ja ka professorile!

Ja jälle valvas ta pika, pika öö ning mõtles olnud arusaamatule sündmusele. Mis sai nüüd tulevikust? Bruno Winterstein suri ja temast sai esiti Malte Trübneri pruut ja siis naine. Aga iial ei arvanud ta ennast enam rõõmsaks saavat, ka mitte Malte Trübneri käte vahel, mõteldes Bruno Wintersteinile.

Ta juurdles ja mõtiskles. Kas oli ta õieti teinud? Õieti teotsenud? Kas tohtis ta ennast surijaga vale läbi kihlata? Kas ei olnud vale alati patt ja kuritegu?

Ometi oli ta armsam seda tahtnud. Tema, kelle isa suri ja kelle süda oli jagatud professori ja tema vahel.

Koitis hommik. Linnud hakkasid lidistama. Kahvatult, väsinult pikutas Rosemarie voodis ja mõtiskles, mõtiskles. Ja tundis enese olevat nii kurva, nii mahajäetud.

Ja kui ta siis hiljem tõusis ning riietus, valdas teda õud algava päeva eest: teate eest, et mees surnud on, kellele ta oli eile saanud pruudiks.

Vankudes hoidis ta käes eilist valget kleiti. Täna sobiks leinakleit talle paremini kui see pidulik-hele kleit. Aga — ehk elas professor veel, ehk soovis ta teda veel kord näha. Ta kehast käis läbi värin ja viividades tõmbas ta valge kleidi enesele selga.

„Kas pean täna sinuga ühes minema. Rosemarie?“ küsis ema, kui ta tahtis lahkuda.

„Ei, ei, see oleks kummaline. Ei, ema, ma lähen üksinda nagu harilikult. See on mulle kõige parem.“

Ja siis läks ta jälle läbi hõiskava hommiku ning imetles päikesepaistet, lindude laulu ja lillede ning puude õilmitsemist.

Mida lähemale ta instituudile jõudis, seda aeglasemaks jäi ta käik. Sest hirmus teade, mis teda seal ootas, halvas teda juba ette.

Ent viimaks läks ta ometi viivitades majja. Seal oli kõik vaikne. Ta pani kübara garderoobi ja läks Röntgenituppa.

See oli tühi. Ta jäi seisma ja ei julenud edasi minna.

Aga mis see oli?

(Järgneb.)

Punane ohvitser.

Norra kirjanik **Edvard Velle-Strand.**

1

1.

Leitnant Steinholdt põhjapoolsest Haloga-
maa jalgväerügemendist istus Lapin.aa eks-
pressrongi restoraanvagnis ja vaatas välja
ilusale põhja-rootsi talve-maastikule Rong
oli parajasti suurest Forsmo-sillast üle sõit-
nud ja Angermaa sinised mägestiku ahelad
tõusid vastu punetavat talvetaevast esile
kui fantastilised siluetid. Siin ja seal oli
metsas mõni suur valge laik — kinnikül-
manud järv, ja tema valgelt pinnalt paist-
sid silma metsloomade jäljed.

Restoraanvagnis valitses suur elavus. Ini-
mesed tulid ja läksid. Iga teise laua juu-
res istusid soomlased ja jõid sektit. Raskel
sammul tulid nad vagnisse, paksud valged
kasukad seljas, ja niipea kui nad need sel-
jast ära panid, tuli nende vöö küljes näh-
tavale brovning. Nad kõnelesid valjusti ja
elavalt ning vehkisid kätega. Kõik olid
noored mehed, kes olid koju sõitmas, et
seal astuda valge kaardi ridadesse — tu-
gevad, vintsked mehed, kel teravad ja ener-
gilised näod. Tihti oli nende jutuviis talt-
sutamatu. Nad rääkisid oma vastastest kui
metsaliste karjast, keda tuli halastamata
hävitada. Alles kui nende hääled veinist
muutusid raskeks ja uniseks, silenesid ja
pehmenesid ka nende näod.

Terve päeva oli leitnant Steinholdt soome
vabatahtlikkudega koos sõitnud, kuid ta ei
olnud nendega veel vahetanud ainust sõ-
nagi. Tema jaoskonnas sõitsid ainult roots-
lased, paksu kaelaga, rasvaläinud hangel-
dajad Haaparandast. Nad jõid whiskeyt ja
suitsetasid kogu päeva raskeid sigareid.
Üks neist oli Steinholdtile pakkunud lonksu
viina, kuid leitnant ei olnud pakkumist
vastu võtnud. Temaie ei sobinud sinasõp-
rus hangeldajate ning revolutsioonist kasu-
tegijatega!

Leitnant Steinholdt oli tutvuste sobita-
mises väga ettevaatlik. Isegi Soome vaba-
tahtlikud oli ta enesest eemal hoidnud,
kuigi ta oli nende maale sõitmas, et nende
seltsis valge kaardi ridades võidelda.

Tema ei tahtnud reisil sõlmida mingisu-
gust sõprust ega tutvust — see oli palju
väärtuslikum, kui ta sõlmiti sõjaajal ühesu-
gustes hädades ning raskustes. Selle juures
tegi talle see nalja, nii istuda ning kuulata-
tada, mida noored Soomepojad isekeskes
raske keelega lobisesid. Nad ei kahelnud

hetketki valge kaardi võitmatuses. See oli
ühine mass, kokku sõlmitud sellistest soliid-
setest elementidest, et punane sõjavägi juba
esimesel kokkupõrkel valge kaardi poolt
pidisaama purustatud. Need noored mehed,
kes hulgani koju ruttasid kodu kaitsma ja
oma maad punase õuduse käest päästma,
olid sellised, et nad noorele ohvitserile
meeldisid — noored, randkõvad mehed, kes
oskasid kannatada nälga ja raskusi.

Soome keel huvitas teda. Lapsena oli ta
kuski norra piirikülas, mis Soomemaa rajal
seisis, õppinud mingisugust soome murra-
kut ja ta märkas oma rõõmuks, et ta seda
vokaalirikast keelt ei olnud unustanud. Ta
mõistis kõik, mis räägiti. Ainult mõned
üksikud sõnad jäid talle mõistmatuks. Aga
nende väljaraäkimine oli pehmem sellest,
mida ta piirikülas kuulnud. Vististi ei olnud
tal esiosa kerge ennast mõistetavaks teha.

Leitnant Steinholdt ei olnud oieti sugugi
ülemääraselt vaimustatud seiklusest, millesse
ta andunud. Tema arust oli see nüüd pea-
aegu läbematu samm ja muudatuse järele
jänutseva haiglase tungi väljendus. Kui ta
oli lugenud punaste poolt Soomes toime
pandud hulgalisi tapmisi, siis oli ta saanud
nii vihaseks, et oli saatnud viibimata tele-
grammi Stokholmi soome saatkonnale ja
ja ennast vabatahtlikuna teatanud. Ja siis
oli talle kohe kutse tulnud viibimata ilmuda,
sest et valges kaardis suur ohvitseride puu-
dus valitsevat. Aga nüüd, mil ta varsti jõu-
dis soome piirile, oli ta huvi soome koda-
nikkudesõja vastu märksalt kahanenud, nii
kaugesti, et ta ennast tundis juba peaaegu
passiivse vaatlejana.

Noh, hea küll, tema oli lepingule alla
kirjutanud ja kõik sillad olid murtud. Ta
pidi soome sõjaväes pool aastat ohvitserina
teenima, tuhande soome marga eest kuus.
Ta oli enesele nimelt välja kaubelnud õi-
gusesoomekeelist jaoskonda juhatada. Oma
teenistuseajast Finnmarkenis, tolles põhja-
norra provintsis, mis seisab just Soome piiri
ääres, teadis ta, et soomlased olid head sõ-
durid, kui neid hästi juhitakse. Nad olid
vintsked ja ei kartnud raskusi, kui neil oma
juhi vastu oli usaldust.

Metsad hakkasid väljas tumenema. Tae-
vas läks ikka punasemaks. Paistis, nagu
oleks mõni kauge maailm tules ja veres
hukkunud.

Leitnant Steinholdt jõi oma klaasi tühjaks, tõusis ja läks laudade vahelt läbi restoraanvagnuni. Ta tahtis minna oma jaoskonda ja veel pisut lugeda, enne kui õhtust söi. Ta kandis halli ohvitseripaljut ilma märkideta ja mõnedki pilgud pöördusid temale, kui ta vagunist läbi läks. Ta oli noor ja ometi päevitunud näoga — ehtohvitseri tüüp.

Mööda minnes väikesest lauast, tõusis keegi noor soomlane ja küsis temalt:

„Vabandage — teie olete rootsi ohvitser?“

„Norjalainen!“ oli Steinholdti naeratav vastus.

Laua ääres istuvad soomlased tuksatasid. Tõesti — norralane mõistis nende keelt!

Soomlane kaelustas teda tolle joovastava vaimustusega, mis selle Põhjala rahva viis on.

„Teie peate meiega jooma klaasi sekki, norralane!“ hüüdistas. „Sätute kolme soome ohvitseri seltsi.“

Ja ta tõmbas Steinholdti oma laua ääre. Noored soomlased olid jäägerohvitserid, kes koju tulid Saksamaalt — intellingentsed mehed, kes nalja oskasid.

Steinholdi keelepaelad pääsid Soome keelt rääkivate ohvitseride seltsis lahti. Need olid üliväga vaimustatud, et noor ohvitser vabatahtlikult nende valgesse kaarti tuli, ohvitser, kes nende keelt peaaegu õieti kõneles.

„Küll näete, norralane, meie jääme kokku!“ hüüdsid nad Steinholdtle klaasi tõstes.

„Meie astume kõik Savola suusatajate jaoskonda ja teie soome murrak ühtub kõige rohkem sealse murrakuga.“

„See rõõmustaks mind,“ ütles Steinholdt. „Olen olnud mitu kuud ohvitseriks Norra suusatajatejaoskonnas Finnmarkenis.“

Joodi väga palju sekki ja palavat veini ning helevus tõusis. Proositati ja lauldi, kuni kelnar tuli ja laua vabastamist palus; taheti katta õhtulauda.

„Meie sööme muidugi koos,“ ütles Steinholdt.

Aga soomlased ei hoolinud õhtusöögist. Nad olid kogu õhtupoole joonud ja nüüd väsinud. Ütlesid, et lähevad kohe magama.

Rong peatus Vennesis, Põhjala raudtee suures sõlmepunktis. Leitnant Steinholdt läks välja ennast jahutama. Ta oli veinist palav.

Minnes platformile, möödus temast keegi noor daam. Daami näos oli midagi, mis temale lühikesel möödumise hetkel teatud mulje avaldas — pehmed, väljendusrikkad jooned, soojad, mustad silmad. Daam oli hästi riides ja kehalt ilus. Steinholdt nägi,

et temagi rongist ilmus, ning naeratas rahulolles. Oli ju tore, et sai enesele naisest kaaslase. Ta tundis, et tal nüüd lust oli flirtida ja vestelda. Igav päev, mis ta oli pidanud mööda saatma hangeldajate hulgas, kes revolutsioonist kasu püüdsid, oli ta tuju rikkunud. Aga soomlased oma sektiga olid ta temperatuuri jälle kõrgele ajanud. Ja tal polnud midagi väikese flirdi vastu enne piirile jõudmist.

Arvatavasti ei tulnudki ta Soomest enam tagasi. Punased polnud sugugi tühised vastesed, olid soome ohvitserid ütelnud. Steinholdt jäi muremeelseks. Ta oli ette võtnud hädaohtliku seikluse. Igatahes oli tal nüüd võimalik proovida, kas ta närvid olid head või halvad.

Noh, igatahes tahtis ta ennast daamile esitleda ja teda õhtusöögile paluda. Võimalik, et see oli viimane õhtusöök daami seltsis.

Hakkas lund sadama platformile — laia, valget lund. See jahutas Steinholdti otsaesist. Vagunisse tagasi minnes oli ta puls jälle normaalne.

Ta läks otseteed restoraanvagunisse, kus soomlaste laua oli enesele reserveerinud. Sissemindes peatas ta tahtmatult. Laua juures istus too noor naine, keda ta oli näinud vagunist väljuvana. Tema nägu oli ovaalne ja peaaegu pehmete joontega. Ta näovärv laskis aimata soome tõugu. Peale selle paistis, ta oli palju viibinud värskes õhus. Ta kandis halli kleiti, mis pehmeis joontes kattis ta saledat keha. Pruunid juuksed olid seotud sõlme. Valged sõrmed mängisid närvilikult salvrätikuga.

Leitnant silmitses veel kord oma platskaarti. Jah, see oli õige laud. Viisakalt kummardades võttis ta istet.

Kelnar serveeris. Kumbki laudkondne ei kõnelenud.

Steinholdt ei tahtnud olla pealetungiv ja tegi, nagu oleks ta lugenud veinikaarti. Daam vahetas kelnariga mõne sõna — tellimine. Ta kõneles rootsi keelt tüübilise soome rõhuga. Lauljanna või näitlejanna, mõtles Steinholdt — aga kuidas oli ta tulnud siia rongi, mis Põhjala legendikul sõitis? Ehk oli ta annud Umeas kontserdi või oli ta Vennesis lahkunud mõnest reisijast näitlejaskonnast.

Vaikides sõid nad. Leitnant Steinholdt ootas juhuslikult temaga sõna vahetada. Paar korda oli ta temale ulatanud taldreku ja daam oli lahkesti tänanud. Kui serveeriti küpsist ja sparglit, juhtus, et kelnar klaasi ümber lükkas. Laudlina sai märjaks.

„Niisugune rumal kelner,“ ütles Steinholdt, kui kelner läks uut laudlina tooma.

„Serveerimine pole kerge, kui vagun rappub,“ vastas daam vabandades.

Ja seega murdus jää. Steinholdt esitles ennast ja daam ütles oma nime — soome nime, millest ta kohe aru ei saanud.

„Kas sõidate Soomemaale?“ küsis daam natukese aja pärast.

„Jah, teatasin ennast vabatahtlikuna soome valgesse sõjaväkke,“ oli Steinholdti vastus.

Daami silmad tuksatasid.

Daam hakkas naerma.

„Teie ütlete, et räägite soome keelt? Seda ma ei usu.“

„Mina räägin teie keelt nii, kuidas oskan,“ vastas leitnant soome keeli, „ja sõjas õpin teda veel paremini rääkima.“

Daam punastas.

„Teie räägite soome keelt nagu soomlane! Olin teie keeletundmist alahinnanud.“

„See olgu andestatud ja unustatud,“ vastas Steinholdt rõõmsalt galandilt ja tõstis oma klaasi daami terviseks.

Natukese aja pärast küsis daam tõsiselt:

Schnelli tiigis lõhkeb kolmekordne käsigranaat „Novitski“.

Filmioperaator Th. Luts väntas 11. okt. Tallinnas viimaseid pilte suurele gaasi- ja õhukaitsefilmile. Selleks korraldati linnas mitmel pool fagasside plahvatusi. Schnelli tiigi põhja asetasis pioneerid kaks kolmekordset käsigranaati, mis lõhkemisel paiskas hiigla veesamba taeva poole.

„Mina ei arvanud, et norralasel mingisugune huvi oleks ennast meie sisepoliitilistesse asjadesse segada,“ ütles ta naeratahes ja jätkas siis: „Kas tunnete meie rahvast, härra leitnant? Kas teate, mispärast see kõik pidi tulema?“

Leitnant Steinholdt ei lasknud ennast eksitada, kuid vastas kindlasti;

„Olen kasvanud Norra-Soome piiril, kus ma soome keelt õppisin rääkima. Sest ajast saadik tunnen ma Soome vastu, kelle energilist kultuurivõitlust ma imetlen, teatud sümpaatiat.“

„Mispärast te õieti reisite Soomemaale, härra leitnant? Kas tunnete valgete asja vastu nii suurt sümpaatiat, et nende pärast tahate panna oma elu kaalule?“

„Mul on Soomes palju sõpru,“ andis Steinholdt vastuseks, „ja ma ei võinud enam rahulikult näha, et punased neid katsusid maha nottida. Peale selle huvitas mind osavõtt kodusõjast. Ohvitser võib seal palju õppida.“

Jälle võpatusid daami silmad.

„Mis puutub minusse, siis olen ma kaua olnud kodust kaugel, nii et ma veel ei tea

kumba poolt mu sümpaatia pooldab,“ andis ta külmalt vastuseks. „Aga ma tean, et soome aristokraatia on kõige soostunum Euroopas, kuna aga soome töölised on kõige intelligentsemad Euroopas. Meie maal pidi kord tulema kokkupõrge tööliste ja aristokraatide vahel.“

„Te räägite ju nagu mõni punaste agitator, kellele selle eest maksetakse,“ ütles Steinholdt naerdes.

„Olen kunstnik ja omalt maalt kaua kauget olnud, nii et mulle ta sisepoliitilised olud paistavad heledamas valguses. Ma ei tea veel isegi, kus pool seisab minu sümpaatia. Mind ei huvita poliitika, kuid koju lähen ometi. Ehk võidakse mind vajada mõnes laatsaretis ühel või teisel pool?“

„Ühel või teisel pool?“ ütles Steinholdt üllatatult.

Jah, ma lähen sellega, kellest esimesena leian, et ta võitleb õige asja eest.“

„Siis on asi teile ju väga kerge!“ ütles Steinholdt naerdes. „Teie võite ennast kohe teatada valgete laatsaretis.“

Näis, nagu oleksid daami pehmed näojooned äkki muutunud tarretuks. Ta nagu omas otse morni ilme.

„Mina ei lase enesele kellegil oma valikut ette kirjutada,“ andis ta külmalt vastuseks.

Steinholdt märkas, et daam oli väga kirgeline naine, kui ta tunded keema hakkasid. See oli lainetus, mis kõik eesoleva kaasa kiskus.

Tekkis piinlik paus. Siis hakkas daam jälle äkki naerma.

„Ega ma teid ometi ei ehmatanud, härra leitnant?“ küsis ta. „Ma ei suuda ennast mõnikord valitseda. See on liig kange temperamendi väljendus.“

„Soome temperament on mulle alati meeldinud,“ ütles Steinholdt viisakalt. Ja jätkas kergelt: „Teie olete ilus ja morn naine. Usun, teie võiksite oma vaenlasele kurjalt kätte makta.“

See ei vastanud, vaid vaatas aknast välja. Näis, nagu oleks ta vahtinud kaugesse, mitteolevasse maailma.

„Teie viibite nüüd küll siit kaugel?“ küsis Steinholdt.

Daam vastas hajameelselt:

„Viibisin õigusemaal.“

Steinholdt ei leidnud sellele vastust.

Ja jälle silmitses daam akna taga lendlevaid lumehelbeid.

Nad jäid pärast söömist laua juure istuma. Leitnant Steinholdt pakkus talle sekki.

„Pidulik-kuldne värv,“ ütles daam ja nad jõid üksteise terviseks.

Vaheajad jutus pikenesid. Daam vahtis hajameelselt aknast välja. Näis, nagu ei oleks ta suutnud keskendada oma mõtteid teatud asjale. Ta kõneles sumbutatult. Paistis, nagu kardaks ta valjult kõnelda. Pelglikult vaatas ta restoraanvagnis ringi.

„Mis teil on, miks olete nii närviline?“ küsis leitnant Steinholdt.

„Olen pisut väsinud,“ tuli vastus naeratades, „ja siis olen ikka rahutu.“

Natukese aja pärast küsis ta:

„Nüüd tahate siis hakata Soome töölisti tapma, eks ole, leitnant Steinholdt?“

See küsimus tegi leitnandi kohmetuks. Daami olekusse oli tulnud midagi haiglast ja hüsteerlikku, mis temale piinlikult mõjus.

„Mina ei tapa kedagi; pean ainult punaste metsaliste peale jahti,“ vastas ta naerdes ning jätkas: „Igatahes saab sest kallis nali. Pole sugugi kindel, kas ma veel tagasi tulen. Väga võimalik, et jään teie maa metsadesse lamama.“

Daam kahmas üle laua ta käest kinni ja pigistab seda.

„Aga miks te siis siia reisite, härra leitnant?“

„Olen seikleja, mu preili,“ vastas leitnant naerdes. „Naudin hädaohtlikkust mõnuga. See annab mu sisemusele tasakaalu. Kas saate minust aru, mu preili?“

„Ei,“ hüüdis see, „ei saa. Mina ei saa inimestest üldse aru. Need on mulle nagu võõrad olevused — külmad, egoistlikud metsloomad, kes midagi ei karda. Nad tapavad külmavereliselt madalamalseisvaid raasse ja ka nende oma kõrgeletõusnud raasse. Nende himu on täitmatu. Nende suu on punane verest ja seda ihkavad nad ikka veel enam. Ja mispärast nad tapavad? Et koguda raha — külma, surnud metalli. Alles siis on nad õnnelikud, kui on hunniku kulda kokku kraapinud. Inimese hing on neile väärtusetu — inimese elu ka samuti. Nad tapavad teadvusega ja teadvuseta — kurjade sõnadega ja surmavate relvadega. Nad hävitavad iseenda külmas, tundetumas egoismis. „Arvepidamine punastega“ minu maal on hullumeelne surmatants, danse macabre tsivilisatsioonis. Inimsoo loomalikud instinktid on vallandatud. Tsivilisatsiooni õhuke värvikord on maha hõõrdunud. Ma vihkan inimesi — massi samuti kui indiviidu. Meie oleme sündinud metslooma himudega hinge asemel.“

Ta silmitses leitnant Steinholdti kurvalt ja ütles.

„Ja nüüd tahate teiegi järele anda oma metsaliseinstinktile. Tahate lasta oma nägu viltu kiskuda vihast. Teie, kellele töölised, keda nüüd kavatsete tappa, pole teinud midagi paha. Miks te seda teete?“

Leitnant Steinholdt jäi tõsiseks.

„Mina teen seda, et sõda näha ligemast lähedusest. Tahan tunda, kuidas ta punane lõõm mulle näkku lööb. Tahan vaadata tema inetusse näkku. See on kõrge mäng, mu preili — aga selle pandiks annan ma ka oma elu.“

Ta vahkis klaasile, kus kuldhelmed tõusid ja langesid.

Preiligi jäi vait.

„See on siis pidulik jumalagajätt eluga, mida tahate pühitseda?“ küsis ta vähe aja pärast.

Steinholdt naeratas.

„Tahaksin elu veel kord nautida pisikes-tes portsoonides. On teil midagi selle vastu, kui seal juures olete?“

„Ei,“ ütles preili pehmesti, ja ta silmad otsisid leitnandi silmi.

„Kõik on siin kaugel põhjas külm,“ üt- ses ta, „linnad, metsad, inimesed. Põhjamaa elanikkudel on külm süda. Nad tapavad üksteist pikkamisi silmadega. Neil ei ole temperamenti ega tundeid.“

Steinholdt hakkas naerma.

„Mu preili, teie filosoofia on hall. Mis- pärast peaksimegi täna õhtul rääkima ainult meie kaasinimestest. Parem mõtleme ise- nestele!“

Preili naeratas.

„Teil on õigus, härra leitnant. Mina loon kunstlikku külmust. Elagu elu ja kirg!“

2.

Leitnant Steinholdt lamaski oma jaoskon- naga Mesukylä ees paksus metsas. Oli külm talvepäev ja tuul puhus jäiselt. Kõik valen- das lumest ja ta mehed lamaski lumekraa- vide peidus. Tal oli külm ja ta nägu oli külmas peaaegu täitsa tundetu. Ta pidi enesel paksude nahk kinnastega aegaajalt põski hõõruma, et neid külm ära ei võtaks.

Leitnant Steinholdti ei olnud mitte saa- detud Karjala frondile, nagu ta seda oli lootnud. Talle oli antud savolaste asemel üks idabotni suusatajate-jaoskond — kõik toredad poisid, kes ial ei nurisenud. Ta oli kohe saadetud Sadakunda frondile ja ta oli vihastest võitlustest Kangasala jaama- hoone ümber osa võtnud. Kaks korda oli ta meeskond pidanud jaamahoone käest andma, olgugi et mehed olid tragid. Puna- sed olid nii ruttu abiväge saanud, et tema

meestele aega ei olnud jäänud oma seis- kohta kindlustada. Tema pataljon oli poole vähemaks jäänud, aga kui nad kolmaskord peale tungisid, oli neil õnnestunud endid kindlustada.

See oli olnud lühike, äge võitlus — mees mehe vastu, ja lõpuks olid punased tagane- nud. Verised sündmused ei olnud tal kõik meeles. See kõik oli läinud nii ruttu — lühike püssitiku võitlus, ja punased olid ka- buhirmus põgenenud. Ainult üht asja mäle- tas Steinholdt veel selgesti.

Kui ta meeskond oli ennast jaamas kind- lustanud, olid tema ja paar meest punastele tüki maad raudteed mööda järele jooksnud. Siis kõmatasid metsas äkki mõned paugud ja üks tema meestest langes. Kümme või kaksteistkümme punast olid Steinholdtile vastu tormanud, metsikud poisid, kes valjusti mõingasid. Tema laskis oma revolvri punaste peale tühjaks, kuid ei tabanud kedagi.

„Tooge mehi lisaks,“ oli ta oma meestele hüüdnud ja ise katsunud raudteejaama poole taganeda. Punased, keegi noor virk mees nende ees, nende käskija, punase varruka- sidemega, olid temale vastu tormanud. Kui punane ohvitser oli Steinholdtile üsna lähe- dale jõudnud, tõstis punane oma revolvri ja sihtis hoolikalt. Steinholdt vaatas poisile näkku. See oli talle nagu tuttav. Kus oli ta neid näojooni näinud? Äkki sündis puna- sega muudatus. Ta laskis revolvriotsa lan- geda ja hüüdis meestele midagi. Need tor- masid metsa, nende juht järgis neile. Ja äkki kostsid Steinholdti tagant paugud — abi oli tulnud.

Punane ohvitser oleks võinud ta kergesti tappa, kui oleks tahtnud. Tema, Steinholdt, oli näinud, et vastase näole oli äkki ilmu- nud teine ilme ja et siis ta vastase käsi revolvriga londilt maha vajus.

Miks ei olnud ta lasknud? See punane ohvitser, kes Sadakunda fronti juhatanud, oli „kuulus“ Rajalainen ise — nii oli jutus- tanud haavatud valge. See mees oli kord salakuulajana punaste väerinnast läbi puge- nud. Nad olid ta tabanud ja punaste pea- kontoris viinud. Seal oli teda Rajalainen üle kuulanud. Aga tema oli osanud etendada nii hästi kurttumma kaubitseja osa, et pun- nased ta olid lahti lasknud. Rajalaise val- jusest ja süngusest räägiti imelugusid. Kõ- neldi, tema laskvat valgetel elavalt naha seljast nülvida, enne kui nad maha lasti. Valged olid Rajalaise pea eest lubanud suure summa. Haavatud sõdur kirus hirm- sasti, et tal ei õnnestunud sel verekoeral kuuli kehast läbi kihutada. (Järgneb).

Adritta.

Helvetsia kirjanik **Stephan Georgi.**

Tasa ümisesid Kõröse lained oma igavest, igivana laulu ja nende möödumisel kohises pilliroog jumalagajatuks „Elage hästi!“ Kuskil kaldal laulis lind oma õhtuviisi. Kaugel horitsondil näitus viimane, tumekollane riba; siis langes öö pusta tardunud lõpmatusele, üle kauge, melankoolse vaikuse. Tähed virgusid aegamööda, kuni taeva pimedus muutus värisevaks vilkumiseks, kuna päeva kuumus tõusis sädeledes kõrbenud, lõhkenud maapinnast. Jõehein ja ohakad ootavad ööjahedust.

Kerge tuul puhus läänest ja vankrirataste vahelt laagritulle, mille ümber kükitasid pruunid, groteskid kujud. Mustlased. Väri-seev tuleleek langes karvastele nägudele, pikaripsmelistele, suurtele, mustadele silmadele, mille eest põgenes päeva argus ja rahutus, et anda aset öö tulisele elavusele; ta valgustas määrdinuid ja kirjuid riideid, uhkusega kantud magnaadiülikonna viletsaid jäänuseid, läikivaid kannuseid lõhkiste saabaste küljes, vanade kübarate alt paistvaid pikki, karvaseid juukseid, mis olid mõne juures searasva abil seotud läikivaks palmikuks, naiste kirjuid pearätikuid, kes istusid piipu popsutades maas. Tuleleegi punakollane helk ühines rohelisega, mis kantis riideid. Häbistatud ja maapaos mustlane ei tohi kanda rohelist värvi. Kirjud ja läikivad, väärtusetud asjakased, mis ehivad näruseid riideid, jutustavad nende kodutute lapsikust edevusest, naeruväärsest himust end maksma panna, mis kerkib selle põlatud rahva alaväärtusetadvusest.

Viletsast onnist, milles põles tuluke, kostsid melankoolsed helid. Suure laagritule ääres istus Vajda, väikese salkkonna juht, ja joonistas puutükikesega mingisugus maa-kaarti liivale. Nägu piiras tume habe, silmade pilk avaldas intelligenti.

„Kuhu, onupoeg?“ küsis teine, kes nii kiirelt ilmus pimedusest, nagu oleks ta kerkinud maast. „Szegedini?“

Vanamees raputas pead. „Läänepoole, üle Tissa; Budapesti poole. Seal on muusikute jaoks rohken raha.“

Teine vaatas tükk aega tummalt tema kõrval istujale, kes siililihast koosneva õhtusöögi ettevalmistusel kõrvetas elaval loomal okkaid tules. Siis pööras ta ringi: „He, Peppo! Anna juua!“

Noor määrdinud poiss harjutas end para-

jasti lingu-heites; ese, mida kartsid kõik väikeloomapidajad, kui mustlased olid läheduses. Poiss heitis riistapuu käest ja tõi ämbrites viina, õlut ja Tokaj veini. Veel mõned teised kujud astusid tuleringi ja haarasid peekrite järele. Nende seas olid mõned hõbepeekrid ja mehed panid hoolikalt tähele, et peeker maha ei kukuks, sest peale puudutust mustlastele püha maaga ei tohita peekrit enam tarvitada. Poolalasti lapsed kastsid peekrid viina sisse ja jõid, järgnedes vanade eeskujule, kes andusid mõõtmatuseni selle „kõikvahendi“ naudingule. Ikka elavamaks muutus pruunide stepilaste kiire kõne ilmeka näomänguga. Paar tule ääres kükitajat vaidlesid täringute pärast. Tuli muutus ikka ägedamaks, kuni viinaniiskest habemest tuli inetu sõna. Haavatu silmad löid välkuma; välkkiirelt kargas ta püsti ja haaras noa pihku. Ka teine tõusis, heitis närused riidehilbud seljast ja pakkus vastasele alasti pealmiset keha. Sest kallid riideid tuli sarnase tüli puhul hoida.

Seal hüppas miski tuli-kirju ringi, keerles tuulispasana, et kõlisesid võrud pruunidel käsivartel ja lehvivaid riideid ähvardas tuli haarata.

Adritta!

Tumedad olid ta juuksed ja ta keha oli sale ja painduv nagu üksik puu pusta serval, ümber piha kandis ta kirjut, vana rätikut. Ta nooruslik, pruun nägu oli teravalt reeglipäraste ja ilusate kontuuridega; suured, tumedad silmad hõõgusid tulekumas.

„Kiiresti, tahan tantsida!“ hüüdis ta. „Trümbal korda! Kus on Hajos?“ Tüli oli korruga unustatud, „Kus on Hajos?“ kostis ümberringi.

Vana Malena, kes, mähitud rõivastesse, mis kord määramatult pika aja eest olid uued olnud, kükitas veidi eemal, võttis piibu suust, mis oli nii inetu nagu võib olla ainult vana mustlaseide nägu ja näitas jõe poole. „Nägin teda minevat Kõröse suunas ühes viiuliga.“

Nagu tuul kadus tüdruk pimedusse ja jooksis jõe poole. Tasased viiulihelid segasid end veekohinasse. Kui imeliselt kõlas see kesk vaikivat ööd, kesk tumedat, otsatut steppi. Ta kuulatas. Tasa, imelistes, igatsevates helides kostis viis. Adritta seis- sis liikumatult. Tas virgus mingisugune aimdus ja teadmine. Ta soovis nende ka-

duvate helide järele haarata, neid kinni hoida, neid mitte edasi rutata lasta. Ta jooksis mängu suunas.

„Hajos!?”

Nimetatu lõpetas mängu ja vaatas ringi. Vilkuv tähevalgus valgustas nõrgalt reegli-päras, nooruslikku ja intelligentset nägu. „Sina, Adritta? Mis on?”

Tüdruk istus ta kõrvale. „Mis on? küsid sa, kui tulen, et sinu juures olla?”

Mustlane ei vastanud; vaatas jälle jõe poole. „Vaata, Köröse lained voolavad Tissa poole ja seal Donaasse ja siis suurde, vahutavasse merde. . . .”

Kaks käsivart panid end tormiliselt ta kaela ümber. „Teadsin. . . , kuulsin praegu, et jälle ära minna tahad, suurtesse linnadesse, võoraste, põlatud võoraste juure.”

Mustlane pani talle käe suule. „Tasa, Vajda neaks mind ära, kui see saaks tõeks.”

Tüdruk hoidis tast kinni. „Ütle tõtt, Hajos. Juba kord läksid sa meilt, kuid Malena vannutas sind imede raamatuga ja sa tulid tagasi. See ei õnnestu tal teist korda. Kas oled joonud nii palju võõra ilma mürki, et see ikka veel mässab su soontes? Jäta need mõtted. Malena valmistab sulle joogi, mis vabastab sind su südame pahest.”

Hajos tõusis. „Jäta mind. Tule!”

Tüdruk astus veel lähemale: „Kas sa ei tea, et see on meie emakese maa tahe, meie saatuse tahe, et mustlane jääks oma rahva juure ja vihkaks võõraid? Kas sa ei tea, et kuulume kahekesi kokku? Et meie isad meid ühendasid oma sõnaga, enne kui silmasime tähevalgust? Hoiä end; võin armastada ja vihata.”

Ta pööras ära. Samal silmapilgul oli ta pimeduses kadunud. Ka viuldaja võttis muusikariista kaenlasse ja sammus laagritule poole.

Pussta õõ oli saabunud.

Hei, kuidas kostsid viiulid! Kuidas meelitas klarinett! Kuidas tärisesid tamburiinid! Kuidas tsünbal vasardas metsikus taktis! Keerlevad viisid kõlasid stepi pimedusse. Ja Adritta pruun, tantsiv keha muutus tulevalguses imeliselt veidraks varjuks; varjuks, mis käänles elastilistes kujudes, mis langesid kokku ja uuesti püsti tõusid. Õõ palavuses hõõgusid tantsjanna silmad ja ta valged hambad välkusid pruunis näos; salaja tärisesid võrud ta käsi-vartel.

Kuna niiviisi hõisati ja tantsiti, voolas ikka veel ämbrite uimastav sisu läbi jänuste kõrde. Metsik oli pidu, metsik oli keerlev muusika ja tuline tants.

Mustlasõõ. Äratõugatud rahva lapsed, kellele päevavalgus kodutuse kurbuse silmadesse peidab, elavad õösel, vabal, metsikul õöl.

Siis tuli rahu. Tuli kustus. Tasa, monotonselt kostis läbi õise vaikuse Köröse ümin.

Kui hommik koitis, tehti tõsiste, nüride nägudega ettevalmistusi edasisõiduks. Väike salkkond läks Budapesti suunas teele. Kõikjal, kus muusikaga võis raha teenida, külades ja alevikus, peatati. Laager püstitati külaserval või csarda*) läheduses.

Hajos oli kogu aeg vaikne ja tagasihoidlik. Adritta märkas, et ta temast eemale hoidis, aimas ta mõtteid ja kartis igal õöl, et järgmisel hommikul . . .

Möödusid nädalad. Muusikud olid pussta serval lebavast Ungari pealinnast lahkunud. Liivaluittel, kus nõgeste ja ohakate padrik kasvas, jäid nad õhtuks. Eemalt paistsid csarda valgeksvõõbatud seinad. Teisel hommikul kaalus Vajda, kas jätkata reisi Szegedini või Debreczini suunas.

„He, Hajos!” hüüdis ta esimese viuldaja lihtsa onni sisse, et ka tema nõu kuulda. Ta hüüdis asjatult; onn oli tühi. Ärevus ja viha haarasid mustlasi. Nad saatsid csardasse; kuid ka seal ei olnud otsitut. Mustlased ootasid õhtuni, kuid Hajos, viuldaja, ei tulnud tagasi.

Järgmisel hommikul möödus salk karvaseid inimesi teatavas kauguses, kes piitsahoopidega mõlemaid plaanvankri ette rakendatud hobuseid taga kihutasid. Vajda pani käe suule.

„H a n d u m e z s y g a n i?” (Kas olete mustlased?)

„Oleme mustlased!” kostis vastus.

„Kas nägite Hajost, meie viuldajat?”

„Nägime üht, kes rändas viuliga Budapesti poole.”

Nüüd tuli vihane hütte vanamehe suust. Ta võttis puutüki, murdis selle kaheks ja heitis nad maha. „Surnute juures! Olgu ta neetud omaste poolt ja meie tule äärest aetud igavesti!”

„Surnute juures!” kostis vanne kajana ümberringi.

Tardunud, leegitsevate silmadega istus Adritta vana Malena kõrvale, kes valmistab taimedest, peajasjalikult metsõunaseemnetest ja lõhnavatest soolilledest, võlujooke ja salve. Lõpuks katkestas ta vaikuse. „Viha on meie rahva püha pärandus,” ütles ta aeglaselt.

Vana Malena võttis piibu suust. „O baro

*) Kõrts

dewelan o popopam (suure jumala nimel taevas!) Suur viha on meie rahva religioon. Meie õppisime vihkamist juba vanasti. Ta võttis peotäie liiva maast ja lasi sel läbi sõrmede libiseda. „Kuhu eales tuleme, alati on maapind võõras, mille rändame. Kas oleme ungarlased, et meie tuli põleb Ungaris? Oleme jumal Brahma neetud rahvas. Läbi meie kadunud isamaa voolab püha jõgi ja varjuliste palmide all istusid meie esisad. Kui aga needus meie üle tuli ja viletsus ja meie needuse maalt välja rändasime, haihtusime maailma ja kadusime nagu liiv sõelas. Oleme saanud maailma prügiks. Neetud, põlatud ja taga-aetud oleme meie. Me neame Otsatut nagu tema neas meid. Kuid maa on Hea ema ja emake õõ on tark. Ta andis meile imede raamatu, saatuseraamatu, ja looduse teadmise, et näeksime, mis teistele on varjatud. Nad tulevad meie juure pimedate küsimustega, kärisenud loor nende silmade ees saadab neile hukatust. Ja veel enam andis meile emake õõ. Ta andis meile mao südame. Häda, kes astub maole meie südames! Kui meil puuduks need kingitused, kiusaks meid maailmas tuhat mürgist lohet. Nii oleme aga nendega seal kaugel tasa: nad tõukavad, põlgavad ja kiusavad meid, meie vihkame, petame neid; mis neile on halb, on meile kasulik; nad elavad päeval, meie — ööl, rõõmsa viletsuse ööl. Nende õigus ei ole meie õigus ja nende seadus ei ole meie seadus. Meie oma aga on põlatute, eksivate, otsivate ja mitte iialgi leidjate seadus. Nii rändame maailmas, viha ümber ringi ja viha meis, ja otsime kadunud isamaad.“

Kaua istus Adritta vaikides eide kõrval.

Siis kargas ta üles. „Jah, võin vihata minagi!“

* * *

Möödusid päevad; nad seadsid end ridadikku ja said nädalateks.

Hajos, keda tunti ta esimesest viibimisest saadik Budapestis, oli leidnud ühes kohvikus teenistuse orkestri primasena, milles olid ungarlased ja mustlased. See oli suur meri, millesse ta oli näinud Kõrõse laineid voolavat; suur maailm, mille järele ta oli igatsenud, millesse ta oli põgenenud. Ta teadis, et ta oskust tunnustati, teadis samuti, et Budapesti daamid talle saatsid salaja pilkusi. Jah, viimastel päevadel käis ringi isegi kuulujutt, mis nimetas teda ühes ta peremehe noore abikaasaga.

„Kas neid mustlasi siis vargusest ei saa võõrutada?“ hüüdis üks külalisi, kes sellest kuulis. „Pean asja väljamõelduseks,“ rahunetas teine. Daamid hoidsid naeratust tagasi, ehk olid nad paremini orienteeritud või nad tundsid end paremini.

See oli Hajose teenistusvabal päeval, kui ta astus esimeses uduses õhtuhämaruses kinnise sõiduki poole, mis ootas väikese, vähe külastatud pargi serval. Aknale ilmus looritatud naisepea. Esimesed vahetatud sõnad haihtusid uttu. Siis ulatas naine käe aknast. „Siin on võti. Kell üheksa. Mis? Ära kardata, ta ei tule enne lokaali kinnipanekut. Maja tagaüks. Ole täpne!“

Aken langes kinni; sõiduk veeres minema. Kui Hajos aeglaselt tagasi läks, kadus pargi põõsaste taha kiire vari. Ta ei näinud midagi.

Oli veidi enne üheksat. Läbi kohviku tooiliridade, mille poodiumil täna Hajose asemel seisis noor ungarlane, sammus, aeglaselt laua äärest laua ääre minnes, noor mustlanna, kes pakkus külalistele lilli müügiks ja käejoontest kuulutas tulevikku. Ta silmad särasid rahutult. Ta unustas mõned korrad teenistuse eest raha vastu võtta. Nüüd astus ta ümariku nurgalaua äärde, kus istus sõpradega kohvikuomanik, ja pakkus lilli Mehed heitsid nalja; mõned väikesed rahad veeresid üle laua.

„Ulata mulle oma käsi, härra, et ma teda loeksin,“ ütles mustlanna kohvikuomanikule.

Teised naersid. „Anna talle käsi.“

Mõned silmapilgud vaatas tüdruk ulatatud kätt, siis karjatas ta äkki tasa.

„Rutta koju, härra, su naine on surnud!“

Naer laua taga vaikis; pahaselt tõmbas omanik käe tagasi.

Seal kostis tume, õõnes hääl uuesti. „Rutta koju, härra, su naine on surnud!“ Siis kadus tüdruk uksest.

Kohvikuomanik närvis närviliselt sigarit. „Rumal mustlasloba! Peaks . . .!“ Kuid ta tõusis varsti ja läks telefoni juure. Ta tuli rahutult tagasi. „Pagan võtku, ta seletas enne, et tal on peavalu ja koju jääb. Ja nüüd ei teata end ükski. Pagan teab, sarnane loba võib tõepoolest närviliseks teha! Vabandage mind, sõidan ruttu koju.“

„Me tuleme kaasa!“ hüüdsid teised ja tõusid.

Üheksa. Villa tagakülgi oli tumedas tänavas. Hajos vaatas üles. Kaks akent esimesel korral olid valgustatud, ta ootas! Ta avas ja sammus trepist üles, mida katsid

vaibad. Ta tundis juba maja sisemust. Koptades kergelt poolavatud uksele, millest langes nõrk tulekuma, astus ta kohe sisse. Mõne sammu järele seisatas ta tardunult. Kare hüie tungis ta suust.

Diivanil lebas noor naine. Ta käsivarred rippusid lõdvalt alla ja ta rinnas oli nuga.

Tardunud silmadega vahtis mustlane le-
bajat. Siis, aetud hirmsast aimdusest, kum-
mardas ta ettepoole. Noa puul, veidi kus-
tunud juba, seisis Hajose nimi.

„Minu nuga!“ ägas ta. „See on sinu töö, Adritta!“

All kõlisesid võtmed. Hajos seisis liiku-

matult. Vaevalt, et ta järgnevast midagi nägi ja kuulis.

Tahtetult laskis ta end ära viia.

* * *

Kuskil, mõnel lagendikul, mõnel mäel või mõne jõe kaldal puhkas salkkond must-
lasi. Nad peatasid igalpool, kus muusikud
võisid raha teenida. Kõlasid viulid, mee-
litas klarinett, tilises tamburiin ja metsikult
vasardas tsümbal. Ja keerlevate helide saa-
tel tantsis noor mustlanna.

Siis läks salk edasi.

Kuhu?

Maailm on suur.

Richard von Ramin.

Austria kirjanik **Roda Roda.**

Õppisin teda tundma Clevelandi ja Chi-
cago vahel, „Olympia“ rongi viimases va-
gunis, suitsetajatekupees.

Ta istub mu vastu ja ma vaatlen ta nägu.
Ta võib olla umbes nelikümmend. Silmad
on suletud. Mõtlen, et nad on targad ja
teravad, vastavalt kõrgele otsaesisele, õgu-
ninal energiliste tiibadega.

Ta sirgub, vaatab algul välja, siis sõi-
duplaani, lõpuks vaatab ta mulle otsa.
Mõistan tumma küsimust.

„Oleme Sandusky's?“

„Tänan. Magasin kaua.“

„Sestsaadik, kui tulin rongile, kolme
tunni eest. Kadestan teid.“

Lühike noogutus on vastus. Elegandist
hõbeetuist võtab ta sigari ja löikab otsa
ära. Pakun põlevat tikku.

„Tänan,“ — paff—paff—paff —, „te
olete“ paff—paff — „väga armastusväärne.“
Ja ta nimetab oma nime:

„Ramington New-Yorgist.“ Ta peab olema
„haljas“, eurooplane; muidu ei oleks ta end
tutvustanud.

Siis tekib pikk kõnelus.

Mister Ramington on noid haruldasi ini-
mesi, keda usaldatakse kergesti ja kind-
lasti, noid aumehi, kes on teadlikult ja
mitte nõrkusest headus ise.

Sõitsime õö koos ja veel kaks päeva.

Ta oli põllumees ja tubli hobustetundja.
Asetasin mõnegi küsimuse ja lõpuks, kui
ta kuulis, et olen austerlane, jutustas ta
mulle oma loo:

„Olen ohvitseri lese poeg ja ise Neu-
stadi militäarakadeemias õppinud. Noore
leitnandina olin Pressburgis garnisonis ja
mind hüüti Richard von Ramin. Mu ema
elas pansioonist ja mina — noh — te tun-
nete kindlasti vaese ohvitseri kulunud laulu.

Ühel päeval tõi post mulle pitserdatud
kirja. Ühest Slavoonia pesast, millest seni
ei olnud kuulnud. Notaariuselt. Ta kirju-
tas mulle, et mu vanaonu, Grabitza oma-
nik, surnud on ja mind ainsaks pärijaks on
määranud. Meie Raminid põlveneme nimelt
Slavooniast. Mu vanemad olid aga sünni-
poolest viinlased. Pidin end kohe teatama
testamendi teostamiseks Grabitza ametivõii-
mude juures.

Sõbralik notaarius andis ühtlasi ka tea-
teid mu uue omaduse kohta: 1000 hektari
põldusid ja heinamaid, 500 hektari metsi;
väärtus pool miljonit kuldnat.

Seal ma istusin, poole miljoni õnnelik
pärija, pidin õhtul teele asuma, et paran-
dust vastu võtta, ja — muretsesin reisiraha
puudumise pärast.

Siiski olin lapsikult rõõmus. Ei võinud
kõige paremal tahtmisel kurvastada selle
tundmatu onu Ramini pärast. Olin ainu-
üksi tänuilik.

Sellesse tänutundesesse segunes veidi paha-
meelt surnu vastu; kuidas võis ta mind ja
mu ema aastateviisi puudust kannatada
lasta, kui oli otsustanud uulle nii suurt
rikkust parandada?

Võtsin puhkuse ja kohtasin teel rüge-

„Piirituskuningas“ Eduard Krönström.

kelle võistlus teise salapiiritusvedajate grupiga, n. n. „trustiga“ Soome lahel on omanud väga terava kuju. Need salapiirituse lood on lõõnud suuri laineid nii seltskonnas, kui ka Riigikogus.

mendikantse — teist vana, armast sõpra. Pool pahaselt, pool naerdes jutustasin talle oma õnnest ja õnnetusest; Te teate: reisiraha.

Ta oli nõus mind aitama ja ma tuletasin häbelikult enesele meele, et ta oli rikkaks saanud kaltsukorjaja poeg. Alles kui ta mind palus teda kaasa võtta (ta oli põllumees), võtsin pakkumise vastu.

Järgmisel hommikul asusime teele.

Jaamast oli meil tookord veel päev vankris sõita. Tänapäev sõidab, nagu kuulen, Gralittzasse rong.

Ma ei teadnud nõu ja olin rõõmus, kui mu sõber end pakkus direktoriks, valitsejaks, kassameistriks ja rentnikuks. Ta pidi saama nelituhat kuldnat palka. Iga ametniku osale langes nii siis tuhat kuldnat; see ei näitunud mulle palju.

Rentnik asus pankadega läbirääkimistesse ja võttis kolmkümmend tuhat kuldnat laenu. Kassameister märkis üles väljamakstud legaadid. Direktor seadis kokku eelarve majanduseks.

Meil oli ainult seitse hobust, mõned härjad, kakskümmendüheksa vana puuäket, mõned katkised adrad ja väikesed talupojavankrid. Te imestate, et see kõik on mul meeles? Sa armas Jumal, pidin hiljem palju selle kõige üle järele mõtlema.

Nagu öeldud: direktor seadis kulude eelarve kokku; minu oludes ehk liig ees-

kujulise, kuid täiusliku. Valitseja sõitis turule; tegi tellimisi ja kandis väljaminekud ühes oma palgaga pearaamatusse.

Ja mõisnik? Oli teenistusest lahkunud, elas lossis, sõitis jalutama ja rõõmustas elu üle.

Lähemas naabruses, krahvlikus mõisas, elas keegi ametnik, härra von Lenker. Ta tütar oli 17-aastane iludus — Madeleine. Kitsas, kahvatu nägu mustade juuste ja põletavalt punaste huultega. Jah, härra, kuna juba pihin nii kui nii: kuidas pidin olema põllumees, kaupmees, kui ometi ei mõelnud muule, kui sellele tüdrukule? Ja ta ei hoolinud minust põrmugi. Katsusin end veenda, et see on noore, hästikasvatatud preili häbelikkus.

Olin kolm kuud Gralitzza omanik. Siis lasin tulla tolla Viinist ja elegandi seltskondliku ülikonna ja palusin Madeleine kätt.

Kaua, kaua istusin üksikus salongis ja ootasin, kui ta isa talt vastust läks küsima. Näen veel praegu inetuid, kollaseid ripsmõõbleid silmade ees ja perekondlikke pilte, mis vahtisid mind seintelt.

Lõpuks tuli tema. Vaikselt ulatas ta mulle kää, lasi suudelda oma jahedaid huuli ja oli mu mõrsja. Ainus suudlus, mille sain peigmehena.

Mu direktor, sõber Kirchner, müttas tüki tammemetsa. Tellisin selle eest priljantkaelakee ja seadsin kuus tuba sisse. Pesa oli ta ilu vääriline: paksud vaibad, salajased nurgad, siidist eesriided. Kirchner võis ju veel tüki metsa maha müüa . . .

Lõpuks tuli meie pulmapäev. Viisin nooriku oma majja. Eeskojas põles suur kroonlühter, kokku seatud maitsekalt pödrasarvedest. Ja selle valguses tahtsin teda suudelda. Seal tabas mind ta pilk, et pörkasin tagasi. Mulle meelistus see pilk veel, kui kõik juba oli möödunud.

Jumal, ta oli vaene, ilus tüdruk innuga rikka elu järele — ja mina tema ja ta isa silmis rikas mõisnik. Kuidas võis vaeneke kannatada mu süleluste pärast! Kahjatsen teda veel tänapäev.

Kirchner oli jällegi müttanud tüki metsa — mitte nii kallilt kui esimene kord, sest mõned tammed olid vanad ja kõdunenud — kuid me saime raha. Protsendid said makstud, siis tema palk ja tööliste palgad. Ülejäägi raiskasime ära. Madeleine armastas kärarikast, lõbusat elu. Ma ei pannud talle pahaks, et ta tahtis näha valgust ja inimesi ümberringi.

Järgmisel veerandaastal oli lugu juba pahem. Karl Kirchner sai oma palga, pank

pidi veidi ootama. Lükkasime isegi pargipeo edasi. Päevast päeva mangusin Kirchneri: „Muretse raha!“ Ta tegi nii. Kuid protsendid olid kõrgemad ja tagasimaks pidi sündima kolme kuu pärast.

Lõikus oli halb. Madeleine oli pahane. Kirchneri nägu oli pikk ja ta näitas mulle raamatuid. Tõrjusin ta tagasi. Mis hoolisin võlausaldajaist, töölispalkeist, maksulehist? Milleks pidasin direktori, rentniku, kassameistri ja valitseja?

Ja jälle oli kassas raha. Veel räpasemast allikast, kuid raha on ikka puhas. Karl tatus siin ja seal, lohutas siin ja seal, ma kallistasin oma ilusat naist ja olin rõõmus ja rahul.

Panga pärast ma sugugi ei muretsenud, küll ta ootab, mõtlesime meie. Esimesele rahamehele andsin vekslit. Kahetuhanda asemel seisid seal — kolmtuhat. Tegin nagu ei näeks ma seda — ainult Madeleine ei tohtinud taeva pärast midagi märgata. Meil oli ju veel metsa ja lõikus pidi tore saama — nii heade masinate ja kalli külviviljaga.

Nii elasime pingutuses ja ootuses. Mõned firmad isegi andsid veel krediiti. Teised selle vastu olid ammu kohtusse kaebanud. Kutsed andsime kõik Kirchnerile. Tal olid volitused ja ta esitas mind.

Metsa jaoks ei leidnud ostjat. Vaatasin hiljem hea sõbra Kirchneri kaartidesse; temale oli ainult kasulik, et ei ilmunud ostja.

Mäletan veel viimast septembrit. Kassas oli 27 kuldnat. Kaebenõuetel seisid hiiglasummad, töölispalgad ainuüksi olid 800 kuldnat. Kuhu jäid Kirchner, Madeleine teenijad, lihunikute arve, pagar, modist ja õmbleja? Mul hakkas õudne, kui sellele mõtlesin. Madeleine sünnipäeval,

7. jaanuaril, andsime suure lõunasöögi. Mu äi ja umbes 20 külalist olid ilmunud. Pidasin parajasti laua kõnet — tõesti hoogsalt — hiiglakahju, et ei saanud lõpetada: teener teatas nimelt võõraste härrade tulekut. See oli pantimiskomisjon, kes tahtis mu mööbleid kinni panna.

Korraga olid külalised läinud. Mu äi heitis mulle hävitava pilgu ja võttis mu naise enesega. Ta ei vaadanud isegi tagasi, kui läks.

Võõrad härrad võtsid istet kiiresti koristatud laua taga ja seadsid kokku pika nimekirja ilusaist asjust, millega olin kaunistanud oma Madeleine pesa.

Nad jõid veel tükk aega meiega ja läksid nii tasa, kui olid tulnud.

Siis võttis Kirchner mind ette. Halastamatult loetles ta kõik mu võlad, võrdles raamatuid ja nõudeid ja näitas meelitavat väljavaadet: maksujõuetus — häbi — ehk karistuski.

„Miks sa siis nii talitasid?“ hüüatasin vihaselt.

„Miks,“ ta naeris heledasti, „miks raiskasid sa nii meeletult? Kui tahad, maksa mu palk, anna lõplik summa, millele mul on õigus ja ma lähen.“

Sellega jättis ta mu vihasena ja abituna istuma.

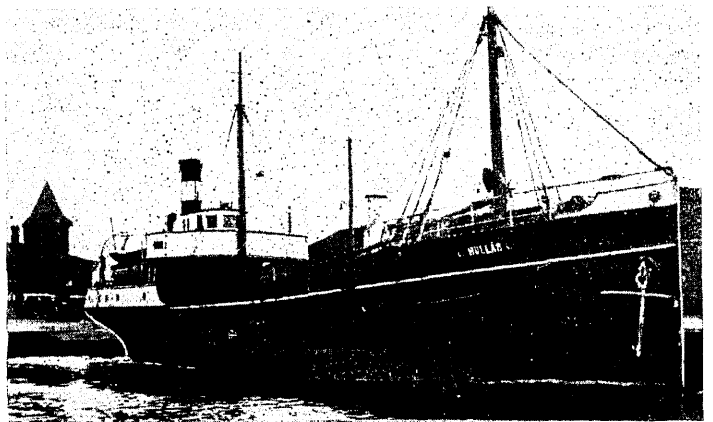
Mis pidin tegema? Vaatamata sellele, et mind aidata ei saanud, ei osanud ma Kirchnerita midagi peale hakata. Olin olnud kõlbulik ohvitser ja seitsaadik, kui olin eramees, ilusa naise abikaasa. Võisin hävitada kõige ilusama mõisa; korraldada keerulisi olusid — see oli mulle tundmatu maa.

Te võite ehk kujutella tolle õõ piinasid. Hüüdsin nagu laps Madeleine järele, ema järele. Oh, ainult üks hing, ainult üks inimene, kes mind kahjateks!

Teisel hommikul (olin pehmeks saanud) tegi Kirchner lepitava ettepaneku: ta oli ise jõukas, ta kahjatevat ilusat mõisat... ja nii edasi; ta tahtvat maksta mulle 3000 kuldnat ja Grabitza kõigi õiguste ja võlgadega üle võtta.

Ma palun teid: sularaha ja mingisuguseid kaebusi, pantimisi, skandaale enam! Võtsin mõlemi käega vastu.

Kui kõik notaariuse juures oli korraldatud, sõitsin Madeleine poole. Järgnes tor-

Kurikuulus piirituslaev „Hullam“, milline konfiskeeriti Eesti võimude poolt ühes välismaa salapiirituse koormaga.

miline kõnelus mu äiaga. Te mõistate, et mees end pidas petetuks.

Madeleine jääb muidugi minu juure,“ ütles ta.

„Kuidas, Madelaine, mu naine, jääb teie juure?“ hüüdsin meeleheitel. Mis ütled sina, Madeleine? Sa ei tule minuga? Oled ju uu naine.“

„Muidugi tulen sinuga, kuid ütles ometi, kuhu!“ vastas ta jahedalt.

„Ameerika,“ ütlesin kiirelt.

Mõlemad naersid. Tõepoolest, nad naeravad. Tõepoolest, nad naersid.

Kõik palved olid asjatud. Madelaine jäi oma otsuse juure, kuid mu äi lubas, et Madeleine tuleb mu juure, kui suudan talle pakkuda kodu.

Andsin talle kakskolmandikku rahast ja sõitsin Hamburgi. Jumal taevas, kuidas ma kannatasin!

Kevel — mäletan veel päeva ja tundi — jõudsin New-Yorki. Läksin nagu kõik uustulnukid Austria kohvikusse ja kohtasin hulk kodumaalasi. Seal alles mõtlesin, mis peale hakata.

Selle üle kulus nädal nädala järele ja mul oli ainult veel üks dollar. Siis hakkasin söekandjaks. Vedasin raskeid kotte neljandale, viiendale korrale, ägades ja higistades. Öhtul uinusin juba seistes ja mul polnud aegagi kurvastada, et Madeleine kirjutas harva ja jahedalt. Poole aasta pärast paranes mu seisukord, sest leidsin koha hobustepuhastajana ratsasõidukoolis. Tutvusi ei puudunud: mu seltsimees oli ooberst.

Madeleine ei kirjutanud enam sugugi.

Siis tuli kiri, milles ta mult palus lahutust. Andsin nõusoleku. Mis pidin tegema naiseaga nagu oli Madeleine? Aimasin kohe, et ta soovib teistkordselt abielluda ja armastasin teda nii väga, et ei tahtnud purustada ta võimalust mõnusa elu juure pääsemiseks. Mis mind tagasi hoidis enesele kuuli pähe lasta, ei tea ma.

Kuus kuud, peale lahutust abiellus Madeleine ühe krahv Aldory'ga.

Kui harjasin hobuseid, pühkisin nõgise sargikäisega otsaesist ja mõtlesin sellele, et suursugune krahvinna Aldory oli mu naine olnud, tuli naer peale.

Mu peremehel oli ratsasõidukool ja ma sain õpetajaks. Nüüd olin juba: mister Dick Ramington. Nii nimetan end ise ja nii nimetab mind maailm.

Vastu ratsasõidukooli väravat oli moesalong. Selles oli müüjanna, väike, arg olevus. Meil oli üks tee samal tunniajal. Vihm oli meie tutvuse sobitajaks. Ta meeldis mulle, see väike Maud, ta mahedad silmad sobisid hästi ta maheda nimega.

Uurisid end hoolega ja leidsin end väärilise teda enese külge kõita. Ühel sügispäeval sõitsime varakult maa-alusel raudteel raekotta ja saime meheks ja naiseks. Peale laulatust läks ta moesalongi ja mina ratsasõidukooli.

Ta oli orv ja mina nii üks; kahekesi oli elu mõnusan.

Maudil oli väike kapital. Ostsin selle eest paar hobust, harjutasin nendega ja müütsin nad kasuga. Ja nii edasi. Mõnikord oli väike kaotus — kuid üldiselt kerkisin ülespoole.

Maud võis jääda koju ja minust sai hobuste ja viljakaupmees. See ei ole unistatud Ameerika miljonrikkus, ainult alandlik jõukus. Meil on kolm last ja Maud on sama eeskujulik ema kui abikaasa. Vaadake!!“

Ta näitas pilti. „See on Harry, see on Bob Ramington.“ Nägin kahte värsket, brünetti poisinägu.

„Ja see,“ siin värises häälnõrnusest, „see on blond miss Lili. Viin pildi varsti vanemale Euroopasse. Mind ajab igatsus veel kord üle suure vee. Siis toon ema siia. Oh, olen teenimatult õnnelikuks saanud!“

Noored.

P. Grünfeldt.

*Ei takista kaljud, ei takista voored
neid, kes on südamepõhjas veel noored,
kel lilled veel õitsevad igal pool õues,
kes meelt ei heida ka tormis ning kõues,
nad edasi, edasi ruttavad,
ja töötavad, võitlevad, võidavad!*

*Me südamekambrisse pandud on peitu
suur vaimlise varaga varustud ring;
ei tööst ega võitlusest tagasi heitu
me nooruseküllusest leegitsev hing —
nil astume elu ja me elu sõit
võib olla vaid kalli me kodumaa võit!*

Čunamüüja.

Prantsuse kirjanik **Pierre Mille.**

„Kui ma 1926. aastal Petrogradis viibisin . . .“ algas krahvinna de Bleuze.

Mina ei jaksanud tegemata jätta hämmastavat liigutust. Mul polnud veel kunagi varem au olnud sellele alles noorele, hürnavale daamile esitletud saada. Juhus oli minu temale meie ühiste sõprade juures pidulaual lauanaabriks määratud. See on kõik. Suur varandus — seda võis näha ta kahest reast toredatest pärlitest, aristokraatlik nimi, ilmavaated, mis sellele nimele sobisid, ja tema oli viie aasta eest viibinud kommunistlikul Venemaal, millest ta rääkis nagu endastmõistetavast asjast. . . Krahvinna märkas kohe minu imestust ja ütles naeratades:

„Aga minu mees ja mina sõidame juba kümme aastatiga aasta Venemaale. Praegu teeme selleks jällegi ettevalmistusi . . .“

„Teie olete siis kommunistid?“

„Meie? Mitte sugugi. Aga seda teatakse, et minu mees ja mina poliitikat ei aja. Meil pole sellest aimugi. Ja seda teatakse seal. Minu mees sõidab Venemaale karujahile. Ainult selleks, eriti Georgiasse. Aga et jõuda Georgiasse, tuleb Venemaast risti läbi sõita ja mina saadan teda, kuna ma vene keelt räägin.“

„Teie räägite vene keelt?“

„Jah, minu ema oli venelanna. Üks sellistest, nagu neid enne sõda Peterburi seltskonnas küllalt leidis: Venemaad armastavaid — aga selle tingimusega, et kuus kuud aastas võisid viibida Pariisis ja Riviera kaldal. Kujutlege, ta rippus nii selle küljes, et isegi sõja-ajal sellest harjumusest ei tahtnud loobuda! Pidin tookord reisima Rootsimaale kaudu Inglismaale, et sealt jõuda Prantsusmaale . . . Sel kombel abiellusin ma krahv de Bleužiga. Meil oli vähemalt samapalju prantsuse kui vene tuttavaid.“

Minu ema suri aastal 1917, kuu aega enne oktoobrirevolutsiooni. Temal oli mõisaid Uraalis. Need konfiskeeriti ja jagati talunikkudele. Mina lohutusin kaotusest ja minu mees ei ole mulle kunagi etteheiteid teinud, et rikka naise asemel sai kehva. Tema ise polnud vaene. Ainus asi, mida ta kahetses, oli, et ta enam ei saanud jahile minna sinna kohta, mida talle olin kirjeldanud ja kiitnud. Tema on ihust ja hingest kütt. Ent Pariisis koheldakse kõiksugu inimesi. Kord, ühe õhtupeol välisministerruumis, õppis ta tundma üht härrat, kes

talle oli täitsa tundmatu. See oli üks siinsetest uõkogude esituse sekretäridest. Nad said jutule ja minu mees ütles temale:

„Teie revolutsiooniga pole mul asja! Ainus asi, mis mind eksitab, on, et ma teie kodumaal enam ei saa jahti pidada.“

Nüüd vastas venelane:

„Aga miks mitte?“

„Sest et teil valitseb tshekaa — mina ei mõista ju midagi kõigist neist lugudest. Aga räägitakse, et ta aristokraatidega, nagu mina neist üks olen, mitte just õrnasti ümber ei käi — ja minu naine on krahvinna T. tütar, mis teie silmis ometi ei ole hea soovituskiri.“

„Ei soovituskiri ega selle vastand . . . Uraalis? Ei, mina teile Uraali ei soovita; seal ei leidu karusid. Ennem sõitke Georgiasse. . . Meie anname teile Georgia jaoks passi, mil aga ise soovite.“

Vene diplomaadil oli minu kohta nähtavasti täpne informatsioon. Olime talle ju nime kaudu tuntud ja meie kohta näis neil Pariisis olevat teateid, mis ütlesid: Mitte kahjulikud! Nii ma umbes arvasin.

Ja sel kombel vedame me juba aastaid kõik suved Georgias. Minu mees peab karujahti ja mina saadan teda. Aga palun, ärge nõudke minult Venemaa poliitilise seisukorra kohta seletust: meie peame täpselt eeskirjadest kinni ja ainult reisime.

Lugu, mida teile tahtsin jutustada, ei puuduta mitte poliitikat. Kujutlege, kui esimest korda, aastal 1926, seal viibisime, läksin ma Peterburis, nüüd Leningrad, oma mehega jalutama. Tookord valitses „nep“, kui veel mäletate. Lenin oli erakaubanduse vabaduse kuni teatud asjadeni jälle maksuma pannud. Äkki peatas mind keegi kummaline mees. Mushuk, suure habemega, heasüdamliste, aga kavalate silmadega ja haugi näoga. Aga see oli mushik, kes kandis kasukat, mis maksis vähemalt kümmetuhat rubla. Muidugi kandis ta seda vaid edevusest, sest oli alles september ja ilm veel küllalt soe. Ta kandis kasukat lahtiselt kuue peal; see oli viimase moe järele valmistatud, selle all ilusat vesti ja kaelasidememes suurt briljantnõela. See kummaline mees ütles mulle:

„Preili ei näi mind enam ära tundvat?“

Mina ei mäletanud.

„Armuline proua — ei tunne mind enam? Olen Kirill Kirillovitsh Mjassojedov!“

See nimi ei ütelnud mulle midagi, mitte midagi.

„Aga jah — Kirill Kirillovitsh — olen see mees, kes viieteistkümne aasta eest korvist õunu müüs, nimelt seda prova oma maja vastas värava all. Preili, armuline proua, tahtsin ütelda, olid tookord alles väike. Vaidlesite alati oma õpetajannaga, kuna tahtisite kümne kopika eest osta ainult õunu ja õpetajanna seda ei lubanud!“

Nüüd tundsin ma endise õunamüüja ära. Aga kuidas ta oli muutunud! Ütlesin talle, et mulle näib, et ta oma äri on seadnud laiemale alusele.

„Jah,“ vastas tema, „minu käsi ei käi pahasti . . . Nepist saadik. Teen äri, kõiksugu äri. Ostan, müün . . . Siidisukke, seepi, paberosse, sigareid, riideid, saapaid ja kõik. Ka kunstiesemeid. Kui härra krahv ja proua krahvinna mulle selle au teeksid ja minu väikest kogu vaatama tuleksite!“

Ta palus meid istuda oma autosse. Mina ei olnud ta autot märganud, see oli suur auto. Ja tal oli maja, milles ta üksipäi elas.

Igal pool oli tal maale. Suures hallis, eesruumis, trepil, kõigis tubades. Mõned olid vaid maalitud lõuend. Aga ka imetaolikke pilte oli nende hulgas. Kunstivaranaduste jäänused, mida olid kogunud Shere-metjevid, Trubetskoid jne. ja mis ta oli täiturult ostnud või omanikkudelt mõne rubla eest omandanud.

Siis palus ta meid süüa. Me pidime tingimata jääma. Nägime, et see talle valu

oleks teinud, kui me ta palvet ei oleks kuulnud.

See söömaaeg seisab mul alati meeles. Perenaise osa etendas ta vana ema, eht talunaine, kes ei osanud lugeda, aga kui jumalakuju oli ehitud. 25 või 30 isikut istus laua ümber, ootamatult kokku kühvel-datud külalised; endised sõbrad ta vaesuse ajast, kes polnud rikkaks saanud, nende naised, kes enam-vähem võrdusid ta emale, ehkki nad olid osalt nooremad. Kaks madrust Kroonlinnast, üks sovjetiametnik. Mõned külalised kandsid vana pluusi, teised vanu palituid. Tema ise oli smokingis. Lauanõud olid hõbedast ja emaljest. Anti Volga kala ja ei mäleta enam, mis kõik, roogasid oli palju. Enne kui süüa hakati, tegi Kirill Kirillovitshi ema leivale ristimärgi.

Äkki tõusis hea Kirill Kirillovitsh, kadus ja tuli mõni hetk hiljem tagasi, korv käes. See korv sarnanes täpselt sellele korvile, millest ta kord oli müünud õunu. Sellest võttis ta välja käevõru, mis rikkalikult briljantidega ehitud, ja asetask selle minu ette: „Mälestuseks minu juures viibimisel!“ Aga ka kõik teised naised said samuti ühe ehteasja.

Oli näha, et kinkimine teda rõõmustas. Tema oli saanud rikkaks ja ei teadnud, mis oma rahaga teha.

„Ütelge mulle,“ katkestasin ma krahvinna de Bleuze jutut, „mis on teie Kirill Kirillovitshist saanud?“

„Temast? . . . Oh, kui nepi aeg möödus, lasti ta muidugi maha!“

Otsija.

Arnold Līv.

Kord nägin inimest, keda hüüti „Alati-seks Otsijaks“, sest ta oli eluaeg noruspäi maailmast ja elust otsind võimatuid asju. Ruttasin kiiresti hallpäise vanakese juurde ja sosistasin: „Vanake, kõnele, mida oled enda pikal eluajal otsinud ja mida leidnud?“

Vanake vaatas tõsiselt mulle otsa ja sõnas väriseval häälel:

„Ma pole kunagi sedaleidnud, mida olen otsind! Otsisin suurimaid tarkusi — leidsin varandusi. Otsisin varandusi ja leidsin vaesuse. Püüdsin inimhinge sügavuste kaudu teed leida Looja poole, kuid leidsin end le-bavat elu kuratlikkudes orgiates. Valmis-tasin kaasinimestele naeru, kuid see sai nutuks, ja kui nutsin hinge suurimail ahas-tustundidel, naeris ümbrus . . . Maailma

rõõm oli mulle ahastuseks ja tema kurbus mulle naljaks. Ma ei tundnud oma laste hinge ja mu naine oli mu suurim vaenlane just siis, kui püüdsin olla ta parim sõber. Maa-ilma tahe ja minu tahe tegutsesid tule ja veena üksteist hävitades . . .

Aastad on kadunud — ümbrus algab ot-simist — mina lõpetan. Otsisin igavest elu — leian surma . . . Surmas algan uut elu — uut ringkäiku“ . . .

„Vanake, vanake! Ütle, olid sa kunagi õnnelik?“

„Noorus, tule õige mu ligi, et võiksin sulle salaja vastata!“

Jasiis sosistas hambuta rauk mulle kõrva-les-ta: „Alaline otsimine oli mu elu mõte ja õnn...“

1931 a.

Armastus ja politika Hispaanias.

Prantsuse kirjanik **Rita Rey.**

Kord ma läksin Madriidis meeleavalduskoosolekule, mille toime pani Unamuno. Hiiglasaalis, mis inimesi kubinal täis, olin ma ainus naine. Kui mind ei oleks saatnud kolm vanemat härrat, kes silmapaistvalt näitasid, et nad minu seltsi kuuluvad, ma ei teaks tõesti, millega minu sealviibimine oleks lõppenud.

Hispaanlane andestab välismaalasele palju, andestab talle ta ekstravagantsi, mille eest ta oma naise või õe kividega surnuks lööks (muidugi kõlbliselt). Ta sallib heatahtlikult, kui teiselt poolt Pürenei mägestikku tulnud daam linnas jala käib, üksipäi kohvikus istub, tuulelehvikut ei tarvita, saatjata raudteel söidab, tähele ei pane hispaania pilke, mis nagu tulised traadid temasse puuruvad, iga päev pihtile ei lähe, kastagnette ei mängi ja kahekümneviie aastasel veel ei kaalu kaheksakümmend kilo. Et aga naine, olgugi välismaalanna, ilmub poliitilisele koosolekule, see kuulub kõige uskumatuimate sündmuste hulka, nii et hispaanlane seda mitte üksi imestab, vaid sellest otse häiritud on. Siin peab peituma nende arust mõni salajane eesmärk, millel ei ole vähematki tegu härra Unamunoga. Milline eesmärk? Kahtlemata ebakõlblik.

Siin hispaanlane ei eksinud. Küll ei olnud minu eesmärk ebakõlblik, aga ta ulatas kaugemale kui soovile, süveneda hispaania poliitilisse seisukorda ja näha kuulsa hispaania juhti Ma tahtsin koosolekust osa võtta peamiselt selle küllastaja pärast, tahtsin näha, kuidas hispaanlased kõneleja sõnadele reageerivad ja milliseks siis kujunevad läbirääkimised ning vaidlused. Ja see risk oli tasuv. Õppisin seal teatud suhtes rohkem kui minu mitmeaastasel Hispaanias viibimisel.

On raske kujutella, mis seal meeleavaldusel sündis. Arvasin, et need mehed purustavad kogu hoone, hävitavad veel samal päeval kogu aristokraatia ja isegi kuninga, lühidalt, et revolutsioon oleks ainult tundide küsimus. Ma ei jõudnud küllalt imestada politsei tagasihoidvust, kes saalinurkades magas. Aga politsei tundis hispaania vaimustust hästi, teadis, et need kardetavad revolutsioonäärnid kohvikutesse laiali lähevad ja seal kuni hilise ööni edasi vaidlevad,

kuid mitte enam ei räägi poliitikast, vaid härjavõitlusest, riigilotteriist ja uutest tantsjannadest.

Unamuno pooldajad kuulusid enamikus rahva ja väikekodanliste ringkondade hulka. Vanameelsed, kelle ebajumalaks tookord oli Maura, korraldasid oma poliitilisi jumalateenistusi õilsates lokaalides, keset sama palavat, kuid väliselt rahulikumat helevust. Pean tunnistama, et Maura mind võlus. Tema oli osav kõneleja ja sellejuures hürmav inimene. Mäletan veel täpselt ta roosilist nägu, valget täishabet ja kütkestavat pilku, ta nooruslikku, heledat häält ja kaaskiskuvat kõnehoogu. Ainult — ei mäleta enam, millest ta kõneles. Mälestusse on jäänud vaid see, mis tõesti oli huvitav. Sõnad . . . sõnad . . . sõnad nagu jõgi, nagu laava voolav nagu hashish mõjuv, nagu muusika joovastav.

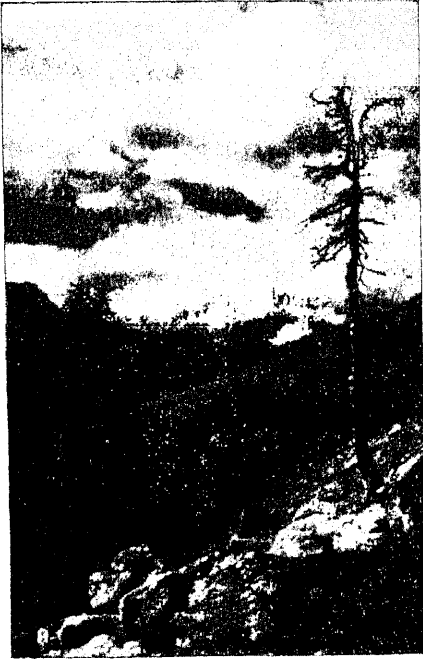
— — —

Sõna on hispaanlase mõjusam õngesõõt ja väärtuslikum relv. Ja nimelt veel armastuses! Mu Jumal — armastuses on sõna võim põhimõttelik, otsustav, millele ei jõua keegi vastu panna! Ja sellepärast on armanud hispaanlase jutuvool otsekohe uimastav. Mis naine kõik saab kuulda! Milliseid vandeid! Milliseid töotusi! Millisele arvamisele peab ta jõudma iseenese suhtes! . . . Temale kinnitatakse otsekohe, et ta on ilusaim, väärtuslikum ja himustatavam pool, mille esile toomine sügavustest mehele on ülimalt õnneks. Kõik superlatiivides.

Meelitussõnade kunst seisab Hispaanias kõrgusel. Inglise ütleb oma armsamale „darling“, prantlane ütleb: „mon petit“ või mon gosse“ ja hispaanlane ütleb: „mi vida“ (minu elu) — „mi paloma“ (minu tuike) või „alma mia“ (minu hing). On ju isegi õnnis don Juan vaese nunna järgmiste sõnadega võrgutanud:

„Dona Inez, de alma mia. Paloma blanca privara de libertad . . .“

Mõnikord mõtisklen ma, kas hispaanlane oma armastusesõnu deklameerib heas usus või valetab ta meelega. Ja ma arvan, et ta sel hetkel on otsekohene. Tema joovastub ise oma sõnadest nii väga, et hakkab ise nende tõsidust uskuma. Ja ta on nii

Sügis mägedes.

uhke, nii rõõmus oma ilusale kõnekunstile, meeldib enesele armunud kannataja osas. Lootuseta armastus ei ole siin maal veel moest välja läinud.

Suurtes hispaania linnades on palju meesteklubisid puhtselt skondlikul kujul. Mujal tulevad liikmed harilikult klubisse kaarte mängima, ajalehti lugema, vestlema, sööma, jooma — üldse midagi tegema. Neil klubidel, mis asuvad enamasti peatänavate ääres, on lahtised aknad, ja nende juures istuvad tundide kaupa härrad mitmesuguses vanaduses, kelle ainsaks tegeluseks ongi istumine.

Kui ma peaksin ühe sõnaga vastama küsimusele: „Mis teeb hispaanlane?“ — siis vastaksin ma lühidalt: „Istub.“ Seal istuvad need härrad klubides, teised istuvad kohvikutes ja baarides; nad istuvad balkonitel, majade ees toolidel, avalikkudes aedades pinkidel, murul, käsipuul, treppidel. Nad istuvad igal pool, kus võimalust leidub istuda. See istumine on ka üks hispaanlaste rahvuslisi kirgi. Kuigi mitte nii kange kui poliitika ja härjavõitlus. Härjavõitlus käib kõigest üle.

Blasço Ibanez, kes on eht hispaanlane,

kuid vaatab härjavõitlustele teiste silmaga, kirjutas oma kuulsa raamatu „Sangre y Arena“, milles ta katsus härjavõitluse vastu välja astuda. See romaan leidis haruldase menu oma kirjandusliku väärtuse pärast, aga ta tendents ei leidnud pooldamist. Härjavõitlused ei ole oma rahvalikkusest vähemutki kaotanud. Ei tea, millise seisukoha nende vastu võtab vabariiklik valitsus. Ei või arvata, et tal julgust oleks neid lõpetada, kuigi kogu haritud maailm neid ei salli. See oleks samm, mis võiks sünnitada revolutsiooni, mille sarnast veel pole nähtud. Hispaanlane laseb eneselt võtta kuninga, varanduse, vabaduse, elu, aga härjavõitlust (corrida) mitte.

See pole verejoovastus, mis hispaanlast meelitab arenale. Teda tõmbab sinna ja vaimustab seal — torreero meisterlikkus ja ärevus, mis selles on põhjendatud, et see meisterlikkus on seotud eluhädaohuga. Corrida tuleks peamiselt sellepärast kõrvaldada, et ta närvid teatud suunas liiasti ära karastab ja tunde loomade kannatuse vastu nullpunktini redutseerib.

See kalksüdamlikkus, see südamlikkuse puudus on kummaliseks kontrastiks õrnadele tunnetele, mida need inimesed ometi oskavad tunda. Näiteks: poolehoid ja piirita headus ema vastu. Valitseb arvamine, et hispaanlane kõik oma tunnete sügavuse ja jõu liidab armastusse armastatud naise vastu. Kuid see ei ole õige. Ta liidab selle armastuse ema vastu.

Kas hispaanlane on loomult paha või hea, kas ta on vanade kommete kohaselt või üsna moodsalt kasvatatud, kas ta seisab sotsiaalselt kõrgeimal või üsna alamal astmel, kas ta on töökas või kergemeelne hurt — tema suhted ema vastu on ikka samasugused. Ta austab ja armastab oma ema.

Iseloomustavad sellele vahekorrale on andaluusia rahvalaulud. Nad kordavad vahetpidamata ema nime. Temale kurdavad nad oma häda, temale kaebavad nad oma valu ja meeleheidet pettunud armastuse suhtes. Hispaanlane jääb surmani oma ema lapseks, kes oma leina ja rõõmu jagab kõige esmalt temaga ja kelle mõjule ta vastupanuta alistub. Ja sellepärast usun ma, et fanatism, millega mees seal maal oma abielu au üle valvab, ei põhjene mitte ainult vanasõnalises hispaania armukadeduses, vaid ta põhjeneb ka usus, et tema naisel õigus on oma laste austusele.

Kolmenurgeline maja.

Hispaania kirjanik **Ramón Gómez de la Serna.**

Kui Adolf Sureda tahtis abielluda, hakkas ta teostama oma ammukavatsetud plaani: ehitama enesele täitsa uutlaadi maja. Selle ülesande andis ta noorele arhitektile, kelle julged plaanid olid äratanud tähelepanu. Kunstnik asus rõõmsasti asja juurde, joonistas ja kõrvaldas plaane, mis pidid tegeina maja hoopis lahkumineva teistest, mis kõik enam-vähem meelde tuletasid kööginõudekappe või kirjutuslaudu. Äkki pööras ta joonistustega täidetud paberi ümber, pani ta nõõpidega laua külge ja lips, lips, lops — oligi ta konstrueerinud kena kolmnurga.

Ruttu joonistati fassaadile aknad, kolmenurgeline katuseeluuk, kaks kolmenurgelist akent teisele ja kolm samasugust esimesele korrale. Sissekäiguuks kordas kolmnurgavormi. Katus jäi ära, mõlemad vildakused küljed tulid teha tsemendist.

Adolf oli vaimustatud, ja varsti tekkis meetodilikkult varem, mis on maja esimene ja viimane pilt.

Uus kodu oli valmis; julge kolmnurk seisis omal kohal kui võitluslustiline tegur. Muretseti mööblidki kolmnurgavormis. Valandatud oli arvamiste torm. Aga Adolf ei lasknud ennast eksitada. Tema oli õnnelik ja lootis omapärasel kodus ka omapärasõnne.

Saadetud ämmast, tädist ja äiast — asus noorpaar majja. Daamid nutsid ja isa pomises; tema oleks võinud oma tütre sama hästi lasta teatrisse minna, kui sarnasesse hullu kodusse. — — —

Kolmenurgeline maja ootas rõõmsat sündmust. Naabruskond leidis, et selle mängumaja tüüp nii tõsise asja jaoks ei sobi. Asi näiski lõppevat traagiliselt, kuni viimaks üksteise kannul ilmusid kolm teravapeaga poissi. Noor isa oli keeletu. Milline äkiline lasteõnnistus! Ta sõbrad võisid teda arvata monstrikiks. Kui ta oli toibunud, hakkas ta nimede üle järele mõtlema.

„Meil on nüüd kolmnurga kolm nurka,“ ütles ta. „Lapsed peavad saama nimed, mille tähed vastavad A, B, ja C vinklile. Nii siis ristime nad Augustiks, Bernardiks ja Cäsariks.“

Naabruskond naeris.

„See tuleb sellest, et ehitatakse kolmenurgelised majad. Küll nad veel näevad!“ —

Poisid sirgusid ja armastasid maja. Koolis esitati neile küsimusi, millega nad oma isa närviitsesid.

„On teil tõesti kolmekäega köögitüdruk? On see tõsi, et ta isa hästi mängib trianglit? Teie ema on ometi pärit püramiidide maalt?“

Esiti olid need ammed ja hiljem lapse tüdrukud, kes ei tahtnud jääda majja, „mille üle naerdi.“ Ikka tungivamalt küsis Adolf eneselt, kas ta hästi teinud, kui ehitas kolmenurgelise maja. Siis märkas ta kord üht härrat, kes ärevalt rebis oma habet, majale vahtis ja midagi kirjutas. Adolf arvas armukadedalt, et mees ta abikaasale mingit märku annab, ja palus seletust. Siis seletas härra talle, teina olla matemaatik, kolmnurk tema eriala, ja uued matemaatilised ja trigonomeetrilised probleemid, mis maja temale esitavat, mõjutada teda äärmiselt ärritavalt.

„Teie peate ometi oma kolmenurgelises lossis olema väga õnnelik?“

„Ärge seda uskuge. Olen vastuoksa pisut elmunud, kuna kõik mu elu vaid selle läbi kirjuks muutub, et selles majas elan.“

„See tuleb vaid sellest, et ta ei ole matemaatiliselt koolitatud. Pole olemas midagi ebaproblemaatlikumat, ruumiliselt selgemat kui kolmnurk. Tahan teid õpetada, et oma maja mõttest aru saaksite.“ — —

Järgnes nädalaidkestev studium. Adolf kavatses kirjutada esse, mil pidi olema pealkirjaks: „Intensiveeritud kolmnurk ehk kolmnurga intiimne seletus.“ Ta naine tundis lõpmatut igavust. Kui nad voodi läksid, oli Adolf enamasti nii väsinud, et naisele kohe selja pööras. Kuni plahvatas mingisugune nimeta kiri kõigesse sellesse südidusse ja Adolfile seletuse andis, et ta naine teda petab. Ta näitab matemaatikule seda kirja.

„Oo,“ hüüdis see, „seda tuleb uurida kui maja uut probleemi. Kalju küll, kuid õieti oli see möödapääsmatu.“

Ja ta asus kohe probleemi arvutavalt lahendamata.

„Teie olete kahtlemata hüpotenusevinkel A, kuna me teie prouat peame arvama muutuvas B-vinkliks. Kuna me nüüd vinkel A-d ja B-d tunneme, siis on vaja leida veel ainult vinkel C. See on väga lihtne, sest et vinkel A nüüd võrdub vinkel C-le, kes on meile tundmatu. Kas mõni onupoeg teid külastab?“

„Muidugi. Onupoeg Heino.“

„Noh, seal ta ongi.“

Adolf tormas toast ja kukkus nais kiruma.
 „Tean, et sa mind Heinoga petad.“
 „Kust sa seda tahad teada?“
 „Seda on matemaatilised formelid selgeks teinud.“
 „Mu Jumal,“ ohkas naine ja ei katsu-

nudki salata. Samal õhtul oli kolmenurgete maja tühi. Adolf oli läinud pansioni ja proua lastega oma vanemate majja tagasi.

Järgmisel päeval oli villa külge kinnitatud kolmenurgete plakat: „Müüa.“

Raudteel.

Nõukogude Vene kirjanik **M. Soshtshenko.**

Liigovo rong ei söida kunagi väga ruttu. Kas see oleneb teest või millestki muust, seda ma ei tea. Aga tempo on imestamisväärt pikaldane. Täht tähelt öelda lausa haavav. Muidugi on siis ka vagunis alati kole igav. Sõnaga: kas või sure!

Publikugi silmitsemine pakub vähe huvi. Inimesed võiks saada veel pahaseks ja käratada:

„Mis sa vahid? Ei tundnud mind vististi ära?“

Ja millegagi tegeleminegi pole ka alati võimalik. Lugeda, näiteks, ei saa. Lambikesed on üsna eriti tuhimid ja hirmus kõrgele asetatud. Hõõguvad täpselt kui väikesed söed. Nii siis sõitis laupäeval mitsetsetajate osakonnas Fjeklushka. Fjokla Timofejevna Rasuvajeva. Ta sõitis Liigovast Leningradi kaupa ostma. Ta kaubitseb nimelt Liigovo vaksalis õunte ja päevalilleseemnetega.

See Fjeklushka sõitis Shtshukinile. Shtshukini turule. Tahtis sealt enesele tuua kasti õunu. Istus Liigovos akna alla ja sõitis. Sõidab ja sõidab. Ja tema ees sõidab Nikita Feodorova. Tema kõrval muidugi Anna Ivanovna Bljudetshkina, sovjetiametnik sotsiaalsest kindlustusest. Kõik Liigovo inimesed, kes sõidavad tööle.

Varsti teisel pool Liigovot tuleb vagunisse uus sõitja. Soldat. Seni oli ta sõitnud platvormil. Ja nüüd võtab ta just Fjokla Timofejevna Rasuvajeva vastas istet. Istub ja sõidab. Fjokla Timofejevna, olgu tal õnne ja tervist, võttis rätiku peast. Niipea kui see tehtud, hakkas ta takistamata mõtisklema kaubanduse teemidest. Kuipalju õunu võib peituda kastis ja muud sellesarnast. Siis heitis ta pilgu läbi akna välja. Ja siis hakkas ta väljakannatamatus igavuses tukkuma. Käs mõjusid temale igav sõit või looduse ühetoonilised pildid, seda ma ei tea. Igatahes hakkas Fjokla Timofejevna ninaga nokutama. Ja aegutas. Esimene kord

aegutas ta üsna rahulikult. Teine kord ajas ta oma suu nii laiali lahti, et võidi lugeda kõiki ta hambaid. Kolmas kord aegutas ta veel magusamini. Siis pistis talle soldat, kes ta vastas istus, sõrme heasüdamiliselt suhu. Tahtis nalja teha. Juhtub ju tihti, et keegi aegutab ja mõni pistab talle sõrme suhu. Ent see sünnib muidugi vaid heade sõprade vahel, kes üksteist juba tunnevad, või, ütleme, naise sugulaste poolt. Ja see siin oli ometi täitsa võõras. Fjokla Timofejevna nägi teda esimest korda.

Endastmõistetavalt ehmatas Fjokla Timofejevna hirmsasti. Ja ehmudes lõi ta oma kohvri võimalikult äkki kinni. Sellejuures hammustas ta hirmsasti soldati sõrme.

Nüüd hakkas soldat mõirgama. Hakkas mõirgama. Hakkas mõirgama ja hirmsasti kiruma. Võimalikult mustalt. Tahtis isegi lüüa. Ent sõitjad hoidsid teda kinni. Seda enam, et temal sõrme ju polnud maha hammustatud, vaid ainult pisut puretud. Ei tulnud peaaegu mingisugust verd — kõige enam vaid pool klaasi.

Nad hakkasid üksteist vastamisi söimama. „Tegin seda vaid nalja pärast,“ ütles soldat; „oleksin ma teil keele suust välja rebinud või midagi muud, palun väga, hammustage aga! Aga niiviisi ma ei lepi. Tee nin sõjaväes ja siis ei või ma lubada, et sõitjad mul sõrme hammustavad!“

Fjokla Timofejevna ütles:

„Ohoo,“ ütles ta, „kui sa oleksid minu keelt puudutanud, siis oleksin sul kogu su käe maha hammustanud. Mina ei salli, et minu keelt puudutatakse!“

Ütles ja sülitas põrandale. Ei võivat ju teada, milline must ta sõrm on ja mis ta sellega kõik on teinud ja puutunud. Ja sellist asja ei võivat üldse teha, see olla tervevastane.

Nad haugatasid üksteise peale veel pisut aega, siis lõppes vaidlus, sest rong jõudis Leningradi.

Kevadelaul sügisel.

Saksa kirjanik **Luise Westkirch.**

3

Paar seisis nurgas, mille moodustasid tall ja kütin. Taevas oli pime, maa pime, tuulelipud katusel kriiskasid loodetuules. Inimlaine kohin saalis kustus lainte müriinas, mis piitsutasid randa. Tallinurga taga seisis Niklas Breeden. Asjatult oli ta pilkudega pimedust puurinud, ta kõrvad juhata-sid ta õigesse kohta.

Kui mõlemate hääled nüüd sosinaks muut-sid, ei kuulatanud ta enam Hoigega li-tsus ta rusikad vastu otsaesist ja tormas pi-mesi edasi, üles liivaküngaste poole. Ainult mitte nähtud saada, ainult ei mingit lohu-tust kuulda! Ta meeleheide oli liig suur. Säravalt nagu päike oli see hiline armastus ta ellu tulnud; nüüd, kui ta kadus, jättis ta tema pimedusse, mis oli must nagu öö saare kohal. Ta oli seda teadnud, algusest peale kartnud! Noorus hoiab nooruse poole. Ta ei arvanud enesest palju; ta ei näinud oma pilti sellel seletatud kujul, milles seda nägi venna armastus. Ta ei suutnud truuduseta neiu peale pahandadagi. Vilm Jan-sen, jah, seda võis see tüdruk küll armas-tada. Ja ema pärast ning viletsuse sunnil tahtis ta end Niklas Breedenile anda — — Vaene olevus! Nii heastüdamline, nii lapse-likult truu oli selle mehe loomus, et ta omas valus ja kibedas pettumuses veel kaalus, kas ta ei peaks Ebbat siiski äitama, kuigi ta tema naiseks ei saa. Seal juures häbe-nes ta oma õrnust, pisaraid, mis jooksid ta silmist ja niisutasid ta peigmehe-vesti lil-lelist sametit.

Ta seisis nüüd luidete harjal. Neljast kül-jest kohas meri ta all; raskelt rippusid mustad pilved taevas; ja ümberringi ei ai-nustki tulekuma peale valgete vahuharjade nõrga sädeluse ja tuletorni sünge hõõgumise, mis üleval luidetel kesk kohinat, hulumist, vilistamist ja tormimõllu näitub ebajumala kujuna altariil.

Üksik mees rebis kuue rinna kohal lahti ja jooksis väljalaotatud kätega mäenõlvast alla, laintele ja tormituulele vastu. Need võisid tema, tumma, eest kaetud taeva poole müristada, mis ta kannatas, mis ta südant rõhus!

Rannal peatus ta sügavasti hinge tõmma-tes. Ta ei olnud filosoof, ta ei oleks suut-nud sõnadega öelda, miks tihti nähtud vaa-temäng teda rahustas. Aga kuna laine laine järele randa sisises, seal vihase kohinaga

laiali valgus, kuna pilved ta kohal edasi tormavad, pigimustadena ja ähvardavatena, ning jälle sulavad ja aduks muutuvad, tun-neb ta valu südames aegamööda kahanevat, vaadeldes mere ja taeva ükskõikselt julmi suurst, ja talle näib, et inimesed oma kuu-ma igatsusega on ka ainult lained, pilved. Kuid miks nii kibedat valu tunda pilve ja laine hävinemise üle? Nende järele tuleb uus ja jälle uus ja nii edasi lõpmatus järjekorras. Meri elab, kuigi ta lained surevad.

Niklas ei mõtelnud seda sõnade ja mõis-tetega, vaid teda valdas suur resignatsioon. Ta hing muutus vabaks ja laiaks nagu too-kord, kui ta venna ja sureva emaga võeti armulauale. Ta tundis valu täies suures; kuid valu ei painutanud teda enam. Homme kuuleb ta mõrsjalt kõik ja loobub kihlusest. Siis oli unenägu mööda ja algas elu nagu enne ja nagu ta kestab, kuni väike laine, Niklas Breeden, oli kadunud igaviku rüppe.

Ja kuna ta seisis, tungis äkki läbi pil-vede merepinna kohal sädelev täht, mis oli

Tenor Martin Taras esines hilja „Estonias“ ise-sisva kontserdiga ning sai Tallinna publiku poolt sooja osavõtu osaliseks.

ainus laias, tumedas taevas. Vaatajale pais-tis ta töotusena.

Äkki pööras ta ringi. Üks hää, hirmus hää, mis oli kare vihast, vaenust ja purjus-olekust kisendas vastikult ja kriiskavalt üle laintekohina ja tormi hulumise: „Koer! Löön su maha!“

Luidete viimasest nõlvakust jooksis vari alla laiiale, valgele, sädelevale liivale, kes mingit eset pea kohal keerutas.“

„Löön su maha!“

Tunni kibedusest tagasitõrjutud kuum elu-ihha ärkas selle hüüde juures terves, lapselikult rõõmsas inimeses.

„Mis? Mis? Mispärast siis? Mis olen ma teinud?“

„Löön su maha,“ hulus mees, korrates joojute jonnakusega ikka jälle seda ühte lauset.

Niklas põgenes rannatoolide vahele, peitis end nende vahele ja nende sisse. Kuid tagaajaja lendas pallina igast takistusest üle. Ta pea kohal keerles kirves.

„Löön su maha! Löön su maha!“

Niklas tundis ta lõpuks ära.

„Jan Jürgens! — Jan Jürgens! Miks sa minu peale viha kannad? Ma ei tea sellest midagi — — Kuid ma tahan kõik heaks teha. — Ära tee mulle midagi pahal!“

Teine tormas vahetpidamata edasi. Niklas tohtis ainult oma jalgade väledusest pääst-mist loota. Ta pööras ümber, jooksis nõlvakust üles, hingetult värisedes. Tema taga ähkis tagaajaja. Nii rand kui luided olid üksikud! Küla oli kaugel ja ta liikmed kanged ning ta ei võinud loota, et jõuab sinna õigel ajal. Ja ümberringi, nii kaugele kui hää ulatab, ei ainustki inimhinge! Kuid kõrgustikult kumab lohutavalt tuletorni tuli, ainus hele täpp mere, maa ja taeva ühtesulavas pimeduses. Ja nagu koi-liblik valguse poole, nii jooksis õnnetu surmahirmus üles, tulele vastu, nagu oleks see kaitsev jumalus. Ta jalad vajusid sügavasti liiva, ta komistas, libises, ajas end uuesti üles. Ja edasi, ilma puhkuset, läks kohutav tagaajamine üle luidete. Niklas Breedeni rind ähkis lõhkemiseni, ta põlved vanku-sid.

„Appi! Appl! — Jan Jürgens, ära tapa mind! Jan Jürgens, kingin sulle oma kompassi, mis sulle nii väga meeldis — tahan — Jan Jürgens! — Jumal, halasta mu peale!“

Seal vuhises kirves läbi õhu. Hääletult langes Niklas Breeden otseti maha. Tema kohal vuhises tuletorni tuli, kohises loode-tuul. All kohas meri ja pimedus oli nii tihe,

et mõrtsukas ei näinud vereoja, mis purskas lõhkisest pealuust liivale.

Kuid ta kummardas joojute uudishimus ettepoole. Ta tahtis teada, kas teine küll oli saanud? Ja tahtes teda pöörata, komistas ta, langes; ta käsi libises langedes üle liikumatult lebaja rinna ja ta jäi jähmunult, lollilt vahtides poolenisti põlvile lamama. Mis ta sõrmed haarasid, oli samet. — Ta ei mäletanud hästi, kuid midagi näis siin korrast ära olevat. Samet — samet? Ei. Kas kandis Vilm sametit? Kiirelt haaras ta tapetu õlast kinni, pööras näo ringi, kummardas sügavasti selle kohale, katsudes laialikistud silmiga pimedusest läbi tungida. Ja äkki avaldas ta hirmsa vande ja kargas jalule. Värin raputas toorest meest pealaest jalatallani ja ta hambad lõgisesid. Ta oli eksinud!

Surudes käed meelegahtadele, jooksis ta pikkade sammudega üle luidete külla tagasi. Kõrtsi ukse ees seisis punane Triina, kes teda oli oodanud. Sees tantsiti. Ta haaras tüdruku käe, kiskus ta enesega varju.

„Triina! Tüdruk! Raha! Raha! — Anna mulle raha!“

„Ei — sa ei tohi enam juua!“

„Juua! juua! Asi seisab elu ja surma peal, tüdruk!“

Valguskiir saalist langes ta kogule. Triina kisendas valjusti. Ta varukate küljes kleepis veri.

„Oh, Jan, mis sa tegid?“

„Ära hädalda! Tehtud on tehtud! Sooviksin, et see oleks tegemata! — Pead mind aitama, tüdruk. Olen ikka hea su vastu olnud. Kosin su —“

„Ah, ära valeta!“

„Vannun sulle! Tahan hukkuda, kui ma õigust ei kõnele! Mu armas, kallis Trientje! Aita mind ainult seekord hädast, milles olen! — — Ah, me kõneleme ja kõneleme ja vahepeal möödub aeg —! Kas tahad mind tappa, valelik kass?! Raha! Raha. Anna mulle raha!“ —

Triina jooksis trepist üles oma kambri, kogus kõik kogutud raha kokku ja surus selle ootajale pihku.

„Sa ei ole seda ära teeninud, kuid ma armastan sind. Ma ei suuda seda unustada. Siin! See on meie aluse võti. Ta kannab peremehe nime. Küll ta jälle leitakse. Nüüd jookse, jookse!“

Kuna Jan Jürgens tagaetud loomana mereranda tormas, tuli sama kiires jooksus tuletorni vahi alaealine poeg luidetelt alla. Otsekohe tantsusaali, milles mängis Norde-

neri mees, kesk keerlevaid paare tormas poiss.

„Luidetele, mehed! Aidake! Aidake! Niklas Breeden on ära tapetud!“

Ema Marinka pani kortsulised käed kokku. „Kas ma ei ütelnud teile, naaber Tobias? Kõik tuleb teisiti, hoopis teisiti kui meie mõtleme.“ —

Ebba astus praegu saali. Ta huuled põlesid veel üleni suudlustest, ta käsi oli poisi peos. Ta otsis Niklast. Tal oli rutt ebaloomlikku ühendust katkestada.

Seal haaras teda väljatormava inimhulga vool ja rebis ta kaasa. Nordeneri mees lõpetas kesk takti mängu; hoides instrumenti kaenla all, järgnes ta ehmatusel kiiruga tantsijate salgale. Peremehe sulane jooksis laternaga ees, peremees ise oli kiiruga tõrvalondi haaranud ja katsus seda joostes süüdata. Kõikide ees tormas aga tuletorni vahi poeg ja näitas Tobiasele teed. Ebba ühines nendega nagu unenäos. Ta kõrvas sumisesid. Ta ei taibanud täielikult, mis inimesed ta ümber rääkisid; mis ta mõistis, sellest ei saanud ta siiski aru. Niklas tapetud, tapetud! Ta peigmees tapetud, kuna ta suudles teist, kuna ta süda tast ära pööras; silmapilgul, kui ta murdis talle truuduse! — Ta hõõrus silmi, rebis juukseid. Kõik oli unenägu, muidugi! Hirmus unenägu! Kas sellest võiks ärgata! Ta rind oli tinaraske, ta ei teadnud, kas ta tõstis jalgu, ja jooksis ometi kiiremini kui mehed ja järgnes poisi ja Tobiase kannul. Seal juures tundis ta, et Vilm võttis ta kätte, ta kuulis ta armast häälet sosistavat: „Ole rahulik! Palun sind, ole rahulik!“ ja naeratas ja noogutas. Unenägu! Miks ei pidanud ta rahulik olema? Ainult kõnelda ta ei suutnud, ka mitte kisendada. Nagu kurjas unenäos ikka oli ta kõri kokku pigistatud.“ —

Ja nüüd peatus tuletorni vahi poeg äkki jooksus ja näitas ettepoole. Peremees tõstis süüdatud tulelondi; sulane lähenes laternaga —

Ja Ebba vaatas ja vaatas, valtis pärani kistud silmadega nagu kivikuju. Siis leidis ta äkki hääle hirmsas, südantlõhestavas karjatuses, mis kostis kaugele üle luidete ja üle kohiseva mere, ja nendele, kes seda kuulsid ajas külmavärina läbi kontide; kuid unenägu ei rebenenud. „Jan Jürgens!“

Ta heitis end surnu üle, haaras vaikinud pulsi järele, surus kõrva kuulatades rinnale, milles süda enam ei löönud, pale huultele, mis enam ei hinganud. Ja siis rebis ta juukseid ja ringutas käsi, kisades pisarateta nuuksumises nagu hullumeelne.

„Viige oma tütar ära, Jürgensi ema,“ ütles külavanem kärsitult ema Marinkale, sest ta takistas mehi tarvilistes talitustes.

„Jah,“ noogutas naine, „ta ei ole sellega veel harjunud. Ta paneb valule veel vastu.“

Vilm viis meeleheitlase neiu õrna vägivallaga koju ja alles seal, harjunud ümbuskonnas, ärkas Ebba selgele meelemõistusele, oma õnnetuse tõelikkuse arusaamisele.

Nüüd kivines ta. Pikki minuteid ei ütelnud ta midagi; ei liigutanud end. Ta vaatas Vilmile pika, imelise pilguga otsa ja ta heledad silmad välkusi! ärevusest mustadena. Siis astus ta Vilmi juure aeglaselt, tardunnult nagu liikuv kuju, võttis ta käed valusa survega, katsus siis ärevalt ta õlgu, palgeid, juukseid. „— Sa elad! — Sa elad! Jah! Jah! Sa elad!“ tuli ta huultelt rõõmuhüüd.

Kuid siis värises ta keha nagu palavikus. „— Aga tema on surnud. Nägin seda. Tundsin seda! See ei olnud unenägu. Niklas Breeden on tapetud. Sinu pärast!“ ta karjatas metsikult, „minu pärast!“ — põgenes oma kambri ja lukustas ukse.

* * *

Niklas oli koju toodud. Kandamil ääretasa täidetud ämbri all toalaes lebas, mis oli jäänud Niklas Breedenist. Kõik oli sündinud kombeks saanud korras. Algul oli arst oma kohuse täitnud ja seletanud, et ta siin enam midagi teha ei saa; siis seadis sandarm protokollid kokku, tegi mõrtsuka isiku kindlaks ja konstateeris peale kahe-tunnilist otsimist, et see oli põgenenud. Siis olid tulnud nutunaised. Nüüd oli järjekord vaimuliku käes.

Ta seisib kandami kõrval ametitütis, kõhn, vilets mehike, kelle üks silm vaatas veidi kõõrdi, kuid kullinina näitas energiat ja otseti vaatavast silmast paistis terasköva tahe. Kahekümneaastases tegevuses maailmast mahajäetud saarel oli ta seal juuri ajanud, mis olid sitked ja tugevad nagu rannakaer luidetel. Ta tundis iga üksikut koguduses — mitte ainult kirikupingilt. Sest ta jagas nende karedat elu, lühidaid, vaheldusrikkaid suvenädalaid ja ka lõpmataid, igavaid talveõid, kui saar oli muust maailmast lahutatud ja peitis end nädalate, kuudeviisi kuhjivate jäämägede valli taha, mis muutsid madalmeres sinakalt sädelevaks laviinimaastikuks — maetud lumme, olles loodetuule võimuses ja piiratud ahnest tõusuveest, mis juba kaks kolmandikku ta pinna oli uhtunud merde ühes inimeste ja

Pirita vana kalmistu kellatorn.

Pildistanud Marta Nylaender.

loomade, heinamaade ja aedadega; mõne sajandi jooksul oli meri neelanud neli kirikut ja need ühes tornide ja kelladega oma rüppe peitnud.

See vaimulik kõneles nüüd Tobiasele. Nagu Kristus kihutas kaubitsejad ja rahavahetajad templist, nii oli ta lühidate sõnadega vahtijad toast välja ajanud. Nüüd võttis ta piibli, vana perekonnapiibli, ja luges ja ütles salme, mis inspiratsioon talle pähe tõi.

„Issand on annud, Issand on võtnud, Issanda nimi olgu kiidetud. Ja kuigi kurvasutus tõusuveena me üle tuleb, ei heida me siiski meelt, sest me loodame Issanda peale. Ta on meie varjupaik ikka ja alati. Inimene kaob kui rohi ja närtsib kui lilleke. Kuid töötus seisab igavesest ajast igavesti, mille andis meile Lunastaja ristil: Tõesti, homme oled sa minuga paradiisis.“

Tobias istus veel tantsumüüetes kandami

kõrval. Ta oli peitnud näo punasessa taskurätikusse. Aegajalt väris-
tas ta end nagu oleks tal külm. Üleval kapil kükitas kass, vahtides hirmunud silmil surnut ja võõrast, musta meest kandami kõrval.

Vaimulik pani nüüd piibli kinni ja luges surmapalveid. Ta valis kõige pikemad. Ta teadis, ta koguduseliikmed arvestasid mõõtsid au, mida kirik näitas nende surnutele. Lõpuks oli ta sellega valmis ja kuna ta raamatu käest pani, langes pilk valgele näole, millelt oli pestud veri ja mille silmalaud olid kokku kistud nagu pilgutaks nad veel endiselt lõbusalt. Seal tegi soojalt ja kiirelt mõtleb inimene temas lõpu vaimuliku väärilikkusele: tema praegu alles palves ristipandud käed tõmbusid rusikasse. „Häbitegu! Häbitegu! — Jumal hukutagu mõrtsuka!“

Tobias Breeden tõstis esimest korda pea. „Teie palusite ilusti venna Niklase eest, õpetajahärra, ja rohkem ma ju nõuda ei või. Kuid kui tahate mulle head teha, siis lugege veel kord: Neljas Moosese raamat, peatükk 35, mis seal seisab leviitide linnadest.“

Vaimulik võttis uues piibli kätte ja kuna ta luges, tundis ta selgesti, mis sündis vanamehes.

„Tobias Breeden,“ ütles ta tõsiselt, kui oli lõpetanud, „veret-
asuja on meie juures Eudeni vanmutatud kohus.“

„Jah, õpetajahärra.“

„Hoidke käed verest,“ ütleb Issand. „Kättemaks on minu poolt. Olge kindlad, ma tahan tasuda.“

Tobias Breedeni silmad löid välkuma, kuna ta pani kiire liigutusega käe piiblile. „Ta on seda töötanud, eks ole, õpetajahärra? Ta on seda töötanud!“

Sirgelt ja tummalt veetis ta õõ kandami ees, nagu ta oli valvanud kalapüügil ulgumerel mitu pikka ööd tüürirattal, kuna kaaslased magasid. Siin ei olnud vaja tüürida. Alus, mille küljes ta süda oli rippunud, oli ajanud välja ääretule merele; ta vaatas talle järele, murtud mõla käes, tundes omas uimastuses ainult seda, et palk ta jalge all järele oli andnud, millel ta oli seisnud nelikümmend viis aastat, ja et ta vajus, teadmata kuhu.

Hommiikul algas ta tavalikku tegevust. Ta oli liig uhke, et nutta, liig kalk, et kaebada. Ta hääles kõlas aga ärevus, kui ta vallavanemalt järele päris, kas Jan Jürgens vangistatud ja Emdeni vangla on viidud. „Vaadake, vallavanem, õigus peab jääma õiguseks.“

Siis tuli matus. Saareelanikud valmistasid tapetule viimase puhkepaiga väikesel surnuaial laguneva kiriku kõrval. Viriseva tooniga helises selleks kell puutornis, sama kell, mis pühapäev varem oli kutsunud Nik-

talle meele kosimist Niklase eest ja ta viivitas sisseastumisega. Kuid siis raputas ta end. „Jumala nimel.“

Telliskivipõrandal istus must kass ja vaatas talle suurist silmist küsivalt otsa. „Mispärast tuled sa üksi?“ Et Tobias jäi vastuse võlgu, hakkas ta valjult näuguma, ikka kõvemini ja kõvemini, vahetpidamata.

„Vait, rumal kass,“ ütles meremees. „Ma pean kah wait olema.“

Toas oli ema Marinka ta õhtusöögi lauale pannud. Ta ei puudutanud seda. Ja võttis

Kloostrimetsas Pirital. Pildistanud Friedrich Vellberg.

las Breedeni kiriku ta kihluse kantslist kuulutamisele. Peaaegu kogu supelseltskond seisis hana ümber. Ebba ja Marinka panid sellele nii palju pärgi kirjudest lilledest, et kungas nende alla kadus, ja viltu üle luidete harja paistis päike Niklase viimasele asemele, kes oli end lapselikult ta kiirte üle rõõmustanud. Tobias seisis kirikukuues kangelt ja tardunud nuuksuvate naiste kõrval, nagu ei läheks õpetaja kõne talle korda. Ja kui püha talitus oli lõppenud, pani ta hoolikalt enese taga kirikaia raudvärava kinni ja sammus sirgelt oma majakese poole.

Päevalilled mõlemal pool ust tuletasid

piibli kapist ja vahtis ridadele, lugemata. Seal käis uks tasa. Ebba seisis lävel.

Tobias Breeden noogutas. „See on armas, et sa tulid.“

Neiu astus ta juure, tammelaud jäi nende vahele. Ja Tobias algas: „Tahan sulle kohe öelda, mu tüdruk, et minu silmis oled Niklase lesk. Ja sa pead ta vara pärima. Jah, sa pead selle pärima.“

Ebba surus mõlemad käed rinnale. See oli juba mitu päeva lõhkemiseni sellega täidetud, mis ta pidi ütleva ja ometi üle huulte tuua ei suutnud. Kuid nüüd tuli kõik iseenesest välja.

„Tobias Breeden, kas tead, miks ta suri?“

„Kas sina tead?“

„Jan Jürgens pidas teda kellegiks teiseks.“

„Kellegiks teiseks?“

„Vilm Janseniks. Ja seda tahtis ta tappa, sest — sest —“

„Miks?“

„Minu pärast, Tobias Breeden.“

Tükk aega oli toas surmavaikus. Ainult Hollandi kell tiksus nikerdatud majakeses. Ta kuu esimene veerand paistis siniselt tähetäevalt mõlema tumma inimese peale. Ebba oli põlvili langenud ja nuttis hääletult. Tobias mõtles surnu sõnadele: „Pane tähele, vend, õnnetus tuleb majauksest sisse ja istub pliidi ette,“ ja oma naljatatavale vastusele: „Võib olla. Meil tuleb ju pere-naine majja —“ See oli tõeks saanud. Naisega tuli õnnetus.

„Ebba, miks andsid talle oma sõna?“

Neiu tõusis. „Ära küsi!“ — Aga kui sa sellepärast arvad, et ma Niklase lugu ei pidanud ja teda ainult inimeste ees naeruks teha tahtsin, ja et mu must leinakleit on vale, siis ütlen: ei! Siis teed mulle ülekohut! — Usu — või ära usu. Ütlen, et see on nii. Veel samal õhtul tahtsin Niklasele oma südameloo üles tunnistada — ja — nüüd tead kõik! Ja tead ka, miks ma Niklase vara ei taha. Ära nea mind, Tobias Breeden.“

„Ei,“ ütles meremees aeglaselt. „Sa olid Niklase rõõm ja õnn. Ma ei nea sind.“

Tobias Breeden jäi üksi. Raskelt rõhus teda üksildus. Kui loodetuul raputas katusekive, tõstis ta igakord pea. Ta arvas, et nüüd vend ilmub lävele. Ta arvas teda pliidi ees kükitamas nägevat. Ta kuulis ta samnu aiatrepil ja öösel ei leidnud ta voodis und, kuna ootas rahulist hingamist enese kõrval, kuid kõik jäi vait, ikka vait. Alles aegamööda mõistis ta oma kaotuse suurust täielikult. Niklas oli olnud keskpunkt, mille ümber oli keerlenud ta mõtete ja mured, ta eluratta vedru. Nooremehena oli ta laevale läinud, et teenida elu-ülespidamist emale ja väikesele vennale! Ta oli palgast kokku hoidnud, oli loobunud rõõmudest — kõik väikse venna pärast. Tema peale mõtles ta, kui laev sõitis merel, ja rõõmustas jällenägemise üle, kui laev pööras koju ning seitsaadik kui ta elas temaga koos jõukas mõnuses, neljakümnaastase töö vili — oli ta tundnud headmeelt venna lõbusast olekust ja noorema venna suhtes õrnusi üles näidanud, mida ükski inimene ei oleks oodanud sellelt karedalt merekarult. Vend oli ta südamesse kasvanud

nagu laps emale. Ta oli venna üle uke, kuid arvas ausalt, et sarnase toreda inimese peale iialgi küllalt uhke ei saa olla. Nüüd oli vend talt kistud, mitte Jumala valju käe, vaid juhuse, jah, veel vähema läbi! Üks eksitus, jooonu eksimine — ja üksikõikselt tapetult lebas inimene nagu hüljes, kelle heaks tema, Tobias Breeden, elas juba nelikümmend aastat! —

Ikka ärevamalt, ikka kärsitumalt kostis hommikuti ta küsimus vallavanema juures: „Kas Jan Jürgens on käes?“

Kuid vallavanema vastus oli alati ühesugune: ei, mõrtsukas ei olnud veel tabatud. Kuid ta ei olnud ka maalt minema pääsenud. Kõikide sadamate politsei tundis ta isikukirjeldust. Pääseda ta ei saanud. „Kannatust! Lõpuks tuleb ka kõige kavalam rebane pesast välja.“ Tobias ootas.

Kui kuu kolm korda taevas oli vahetanud ja kolm korda Hollandi kella sinisel põhjal, kui päike enam ei tõusnud vara ja ka mitte kõrgelt üle luidete, loodetuul noorendatud jõuga piitsutas põhjaranna laineid, kuna igal hommikul tuletorni ümbrus oli kaetud lõunapoolse rändavate lindude korjustega, kes tema tulest pimestatuna litsusid omad pealuud sisse vastu tulekambri klaasruute, võttis Tobias Breeden ämbri lae alt maha ja jagas selle sisu kahte, kuid mitte ühesugusesse ossa. Väiksema nõõris ta särgi ja ühe paari saabastega kimbuks, suurema raputas ta oakotti, mille kõvasti kinni sidus. Siis sulges ta maja ukse ja tõmbas võtme eest.

Ta koputas Marinka köögiaknale. „Hoolitsege mu loomade eest. Lähen minema.“

„Minema? Mis teil meele tuleb? Naaber Tobias, kuhu te siis lähete?“

Tobias oli juba edasi läinud. Ta ei pööranud enam pead.

Peale lühidat koputust astus ta kirikuõpetaja tuppa ja pani oakoti rahatukkidega selle ette kirjutuslauale.

„Kas tahate seda alles hoida, õpetaja härra?“

„Sina, Tobias Breeden! Kas tahad ära reisisida. Tobias?“

„Jah, õpetajahärra.“

„Kauaks?“

„Ei tea öelda.“

„Kuhu siis?“

„Ei tea.“

Vaimulik vaatas külalisele otse silmadesse. „Mis kavatsed, Tobias?“

„Mitte halba, õpetajahärra. Sandarnid ei püüa Jan Jürgensi, ja —“

„— Nüüd tahad sina teda otsida? Nii?“

„Olen kõige lähem, õpetajahärra.“

„Hm.“

„Küll ma ta juba kätte saan.“

„Jah, võimalik. Kui sa ta leiad, mis sa siis teed?“

„Siis pean ta vist Emdeni kohtu kätte andma.“

Mõlemad mehed vaatasid üksteisele silmapilgu otsa. Aeglaselt võttis vaimulik piibli laualt ja sirutas selle külalisele vastu.

„Pane käsi Jumala sõnale, Tobias Breeden, ja vanu Kõige Vägevama juures, et annad Jan Jürgensi Emdeni kohtu kätte, kui ta leiad.“

„Õpetajahärra —“

„Tobias Breeden, sa oled rännanud Jumala teid kuuekümnepäevaste aastani. Kuid viha, ka õiglane viha — on halb kiusaja. Sellepärast tahan püstitada müüri sinu ja su vahele. Mõista mind. Mitte Jan Jürgensi pärast. See on mõistetud. Kui ta võtaks hommikupuna tiivad ja petaks iga inimese silma, Jumala karistusest ta ei pääse. Kui sa aga sarnase inimsoo jäätise pärast oma hinge võtaks surmapatu, — siis, Tobias, kahetseks ma sind. Ja meie Issand kah, usun ma. Sellepärast vanu.“

Nüüd pani Tobias Breeden käe piiblile ja vandus, et annab Jan Jürgensi tervelt Emdeni kohtu kätte, kui ta tema leiab.“

Lahkuva aurikuga sõitis ta lähemasse linna mandril. Ööbis seal. Teisel hommikul ostis ta mõned meetrid tugevaid, uusi kõisi mõrtsuka sidumiseks. Need pakkis ta samati kompsu sisse ja niiviisi varustatult läks maa sisse, järgnedes ranna kõverustele. Ta külastas iga talu, iga hurtsikut. Ta kirjeldas Jan Jürgensi lehmakarjustele heinamaadel, töölistele põldudel ja rändas edasi liivaluidetel, üle vesiste heinamaade ja viljakate põldude. Linnades päris ta politseibüroodes teateid. Talle vastati tuseselt ja sõnaaltralt. Ametnikud ei näinud heameelega, et tuli sissetungija, kes tahtis nende kohust nende eest täita. Tobias ei lasknud end hirmutada. Ta rändas edasi piki Emsi kaldaid, edasi mööda Leda kaldaid. Kus seisis üksik sepikoda või meremeestekodu vee ääres, seal võttis ta kompsust mõned rahatükid ja katsus neil enese eest rääkida lasta. Ta ühines ränduritega maanteel, talupoegadega, kes ajasid karja turule, käsitöölistega, kes otsisid õmaja, ja jutustas neile oma reisi otstarbest. Enamik naeris teda välja. Ta hoidku-parem aega ja raha kokku! Kui ta tõesti tabavat mõrtsuka, mis sellest? Väikese mõrtsukateo pärast, mis korda saadetud joobnud olekus ja pi-

meduses, ei võetavat tänapäev kellegi elu.

Kuid Tobias ei uskunud neid. „Veri kisedab vere järele, nii seisab Jumala sõnas. Kuid seda inimesed tänapäev enam ei loe.“

Kord tuli ta tallu, mis seisis vee ääres. Seal istus mees ukse ees päikese käes ja kõhis.

Tobias istus ta kõrvale ja asetaski harilikke küsimusi. Kuid ta pidi väga tähelepanelik olema, et vastuseid mõista, mida esiteks segas lakkamatu kõha ja teiseks kõneles mees häälekõlas, mida ei olnud kuulnud maailmas palju ringi sõitnud meremees.

„Teie olete siin kasvanud?“ küsis ta lõpuks.

„Ei, armas härra, olen kaugelt, Harzi mäestikust, Klausthalist. Peremees on mu vennapoeg. Sellepärast ta mind võttis. Pean siin terveks saama. Kas mõistate?“

„Teie olete vistrinnahaige?“ arvas Tobias.

„Rinnahaige? Mitte põrmugi! Olen vastu pidav, nagu ütleb arst. Mul on kopsud nagu hobusel. Muidugi! Vaadake mulle otsa. Kui vana ma olen. mis?“

„Ei tea ütelda.“

„Olen kolmkümmend neli, kas mõistate! Kolmkümmend neli! Jah, mis arvate?“

„Vaene mees!“ pomises meremees põrutatult. Ta oli meest viiekümneaastaseks pidanud. Nägu surnukahvatu, paled auku langenud, palavlikult põlevad silmad tumedates koobastes ja hää, vaene, murtud, kõlatu hää, milles korises surm! Kuid kuna lämmitatavad kõlahood vapustasid ta luukeretaolist keha, kiitles haige naervate elulootustega.

„Kodus ütlevad kõik, et teen läbi, kuna olen tugev. Mõtlege ainult, kolmkümmend neli aastat! Üle kahekümne kaheksa elab meil vaevalt mõni üksik.“

„Kakskümmend kaheksa! See on haletsemisväär! — Mis kutse teil on?“

„Töötan Hõbeangerjas.“

„Ei tunne.“

„Sulatusahi Klausthali läheduses, armas härra. Sulatame seal hõbedat ja tina, kas mõistate? Seal teenitakse head raha. Kuid aurud rikuvad kopsu. Lõpuks ei suutnud ma enam Klausthalist kaevandusse minna.“

„Peate lähemal elama.“

„Elama? Mis te mõtlete? Seal ei või keegi elada. Sulatusahi on orus, mõistate? Varemini oli ümberingi mets, ilusad, tugevad pöögid. Ei ole ainustki tüve järel. Kõik künkad lagedad, paljad nagu pilvik, ei ainustki heinakört! Isegi mitte ohakaid! Midagi! Jah, need aurud.“ (Järgneb.)

Tõtt ja nalja.

Kui ei ole kaarti kaasas.

Pühapäeva hommikul kell 9 helises Punapurkide uksekell. Tüdruk avas ja nägi enese ees käskjalga, kes temale ära andis suure kimbu kollaseid roose.

„Kaarti ei ole?“ küsis tüdruk.

„Ei,“ vastas käskjalg.

Tüdruk pani roosid vaasi, mõliskles veidi ja asetas lillevaasi siis kaetud einelauale.

Esimesena ilmus kohvilaua juurde proua Punapurk — härra Punapurk oli õhtul kaarte mänginud ja magas alles. Roose nähes proua punasias kergesti ja õrnasti silitas ta käsi roose.

Siis ilmus härra Punapurk punasiidises hommiku-kuues. Esimene, mis ta nägi, olid lilled.

„Hm,“ ütles ta paljuütlevalt. Kuid selles „hm“ peitus küllalt ta prouale.

„Mis see „hm“ õieti tähendab?“ küsis ta ja ta silmis sädeles juba vasturääkimisevaim.

„See tähendab, et see mulle ei meeldi!“ Härra Punapurk osutas selle juures sõrmega roosidele. „See tähendab, et ma sinu Maksiga pean mõned kõvad sõnad rääkima.“

Sinu Maks kuuldes muutus proua Punapurgi tõusev vasturääkimisevaim ehmatuseks. Tal polnud aimugi, kuidas ta mees selle nime peale tuli. Härra Punapurk märkas kohe muudatust abikaasas ja läks jultunumaks.

„Nõuan, et saadad lilled talle viibimata tagasi!“

„Noo — see on ometi — ometi —,“ vastas proua Punapurk kogeledes ja ta häälest kostsid juba pisarad.

„Jah, seda ma nõuan! Mul on seks õigus, sest ma olen sinu mees!“ hüüdis Punapurk ja pörutas jalga vastu põrandat.

Atmosfäär oli toas elektrik täis. Proua nuttis nüüd juba. Punapurk ei lasknud ennast aga pehmendada, vaid jäi oma nõude juurde. Kõlistas tüdrukule ja saatis lilled Maks Marule, kelle aadressi ta teadis.

Maks Maru magas alles, kui talle lilled voodi ette toodi. Hämmastudes kobasid ta silmad roose, kuna ta üksikult mõtles: Lilled? Ja kaardid? Kena — väga kena. Ta pani käed peaall kokku ja hakkas oma mälestuses lehitsema intiimsete tutvuste paksu albumit. Ise ta ei märganudki, kuidas ta jälle magama uinus, ilma et talle midagi oleks meelde tulnud. Jumalukene, lõpuks on ju iga naine armas, kellele mõeldakse.

Tõustes meelestus talle, et ta tänaseks ju oli kutsutud advokaat Vallaku juurde lõunale. Ta pesi rüütu, riieatus ja alles lävel tuli talle meelde, et ta majaprouale ei olnud ostnud lillesid. Rüütu läks ta tuppa tagasi, mässis roosid siidipaberisse ja juba pool tundi hiljem olid roosid advokaadi proua Vallaku käes.

Pärast kohvi, umbes kell 4, märkas Maru abielupaari juures teatud rahutust. Ta jättis jumalaga ja lahkus. Ja ei olnud ennast petnud.

Advokaat Vallaku tädil oli läna sünnipäev — rikkal Paula-tädil, kes oma testamendis viisisti temale mõles. Küll ootasid teda seal igavad tunnid, kuid sinna ta pidi minema!

Ta vaatas roose, mis Maks Maru kaasa toonud mässis nad naeratades valgesse paberisse ja viis täd Paulale.

Tädi Paula oli rooside ilust vaimustatud, suudles teda ühe hariliku korra asemele mitu korra ja mõles eneses: õieti olen ma tema peale testamendis vähe mõelnud. —

Raske rõhkko d kestis Punapurkide majas veehämarihuski edasi. Proua istus oma toas ja puuderdas juba vähemalt kümnendat korda oma nina, mis nutust ja nuuksumisest oli paistetunud. Härra käis oma toas edasi ja tagasi ning suitsetas kui korsten. Pilyed abieluetaevas tumenesid ikka enam ja nii rasketi, et uad mõlemna ju ähvardasid lämbuda. Ühe-toonilisest fiksus kell kõrval toas ja erutas nende pingulekistud närve oma igavese tiktakiga ikka veel enam.

Sellesse kuuma vaikusesse helises äkki uksekell. Ja tüdruk imestas väga, kui oma ees jälle nägi hommi- kust käskjalga.

„Palun andestada,“ ütles tulija kohmetult. „Ma tõin hommikul siia lilled. Kuid olen eksinud, sest need roosid olid õieti määratud härrastele kolmandal korral. Kas võiksite nii lahked olla ja mulle roosid tagasi anda?“

*

Eevi: „Ütle mulle, tädi, kas sa veel koolis käid?“

„Ei, ei, mu laps, mis sa õieti mõtled?“

Eevi: „Aga isa ütles ometi eile, et sa vististi jääd istuma.“

Roda Roda

kohtab kirjanik Rössleri kohvikus. Ja küsib talt: „Mis sa nüüd kirjutad, isakene?“

Rössser: „Kirjutatan oma mälestusi; see on raske töö.“

Roda Roda silmitseb teda karistava pilguga:

„On sul siis niipalju salata?“

Millele Rössser vastab:

„Ei, aga esioats on luiskamine mul veel raske.“

*

„Mind vaatasid mitu arsti läbi, aga igaühel neist oli oma diagnoos.“

„Ja üheski punktis ei läinud nad ühte?“

„Läksid. Igaüks neist võttis viis krooni.“

Loosid.

Shottlane ostab kaks võiduloosi. Temal oli õnne, sest loos tõi talle peavõidu — 100.000 naelsterlingit. Aga shottlane jäi sellepärast kurvaks. Ja kui üks sõber temale tahtis võidu puhul õnne soovida, protestis ta ägedasini:

„Palun, jätka see. Kõigest, mis inimene teeb, ei tee ta pooliki õieti. Kas see pole hull? Mispärast pidin ma ometi ostma kaks loosi, kui üksainus võitis!“

Kuidas käända sõna „ROMAAN“?

Ainsus:

Romaan (ainsuses) on Eesti parim rahva-ajakiri.

Romaani sisulise väärtuse eest hoolitseb oma pika elu kogemustega lugupeetud toimetaja.

Romaani annab välja kindlal alusel seisev ja oma ülesandeid kõrgesti hindav kirjastus-osaühisus „Arenge“.

Romaani muretsseb oma perekonnale tulusaks ajaviiteks ja lugemiseks (nagu lõendavad kogemused) iga mõistlik ja edumeelne inimene.

Romaani koondab toimetuses ainult loetavamate ja kuulsamate kirjannikkude parimad ja põnevaimad teosed.

Romaanis ilmub peale väärtusliku sõnalise materjali, rohkesti valitud pilte sündmusist ja tegelasist.

Romaanist üksi jätkub, et anda lugejale täielikku läbilõiget kogu maailma kirjanduslikust loominguist.

Romaanile ta väärtuslikul ja omapärasel kujul ei pühenda tähelepanu mitte ainult toimetuse ja väljaandjad, vaid kogu lugev Eesti.

Kääne:

Nimetav
(kes, mis?)

Omastav
(kelle, mille?)

Osastav
(keda, mida?)

Sihitav
(kelle, mille?)

Sisseütlev
(kellesse, millesse?)

Seesütlev
(kelles, milles?)

Seestütlev
(kellest, millest?)

Alaleütlev
(kellele, millele?)

Paljus:

Romaanid (paljuses) ilmuvad kõige eeskujulikumas valikus ainult ajakirjas „Romaan“.

Romaanide väärtus ja põnevus leiab parima väljenduse nimelt „Romaanis“ ilmuvates romaani-des.

Romaane, mis avaldatakse „Romaanis“, loeb ühevõrra huvitatult iga perekonnaliige.

Romaanid, mis avaldatud „Romaanis“, hoiab mõistlik majajärgi kaites alal tulevikugi jaoks, sest nende romaanide väärtus ei kahane kunagi.

Romaanidesse mahutab maailma kirjanikkond oma parimad mõtted ja sügavaimad veendumused.

Romaanides avaldub inimsoo püüd paremusele, siin avaldub mure ja rõõm, jõuküllane elu ja sügav tundemaailm.

Romaanidest kõnelevad lugejale kõige mitmekesisemate rahvuste kirjanikud kõigile ühist kirjanduslikku keelt.

Romaanidele, eriti „Romaanis“ ilmuvaile, annab väärtuse peale tuumaka sisu kerge loetavus ja suur põnevus.

Romaanil on olnud ja on praegugi veel (pärast 10 aastat kestnud viljakat tegevust) ütelda mõjuv sõna Eesti rahva kirjandusliku maitse arendamise alal.

Romaanilt ei võta ta juhtivat osa Eesti ajakirjade peres ühegi võistlusettevõtte odav kõmu.

Romaaniks jääda oma praegusel tunnustust leidnud kujul tahab „Romaan“ edaspidigi, sest

Romaanini pole küninud sisuliselt veel ükski ajakiri Eestis ja hinnaltki on see sisukas ajakiri väljaspool võistlust.

Romaanita oleks olnud möödunud 10 aasta jooksul Eesti perekondade elu kaugelt tühjem ja Eesti vaimuelu mitmeti nigelam.

Romaaniga koos minna ja tulevikuski tema ustavaks sõbraks jääda, tähendab kirjanduskultuuri teenimist selle parimal kujul.

Romaanina teenida rahvast parimaga, mis kirjandusalal iganes olemas, on k. o/ü. „Arengu“ siht.

Alalütlev
(kellel, millel?)

Alaltütlev
(kellelt, millelt?)

Saav
(kelleks, milleks?)

Rajav
(kelleni, milleni?)

Ilmaütlev
(kellelta, millelta?)

Kaasaütlev
(kellega, millega)

Olev
(kellena, millena?)

omaanidel lasub suur kohustus, kuna nad peavad täitma tühjad tunnid sobivaima ja kasuliku aja- viite vahendina.

Romaanidelt loodetakse palju, seda palju annavad aga ainult ajakirja „Romaani“ põnevad, kõrge- väärtuslikud ja sisukad romaanid

Romaanideks annavad materjali kogu maailma kõige mitmekesise- mate rahvuste parimad, vilja- kaimad ja loetavaimad kirjanikud.

Romaanideni, nagu neid avaldab „Romaan“, „Romaani“ romaani- nide valikuni — pole tõusnud Eestis ükski teine ajakiri, sest „Romaani“

Romaanideta, eriti nendeta, mis ilmuvad ajakirjas „Romaan“, on võimatu kujutella ühtki Eesti pe- rekonda.

Romaanidega selles valikus, nagu pakub seda ajakiri „Romaan“, on elu ilusam, aeg lühem ja sü- da rõõmsam.

Romaanidena kõige laialisemas valikus heas keeles ja odava hin- naga teha kättesaadavaks rah- vale, parimat maailmakirjandust, see on „Romaani“ teene mine- vikus ja ülesanne tulevikuski.